

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

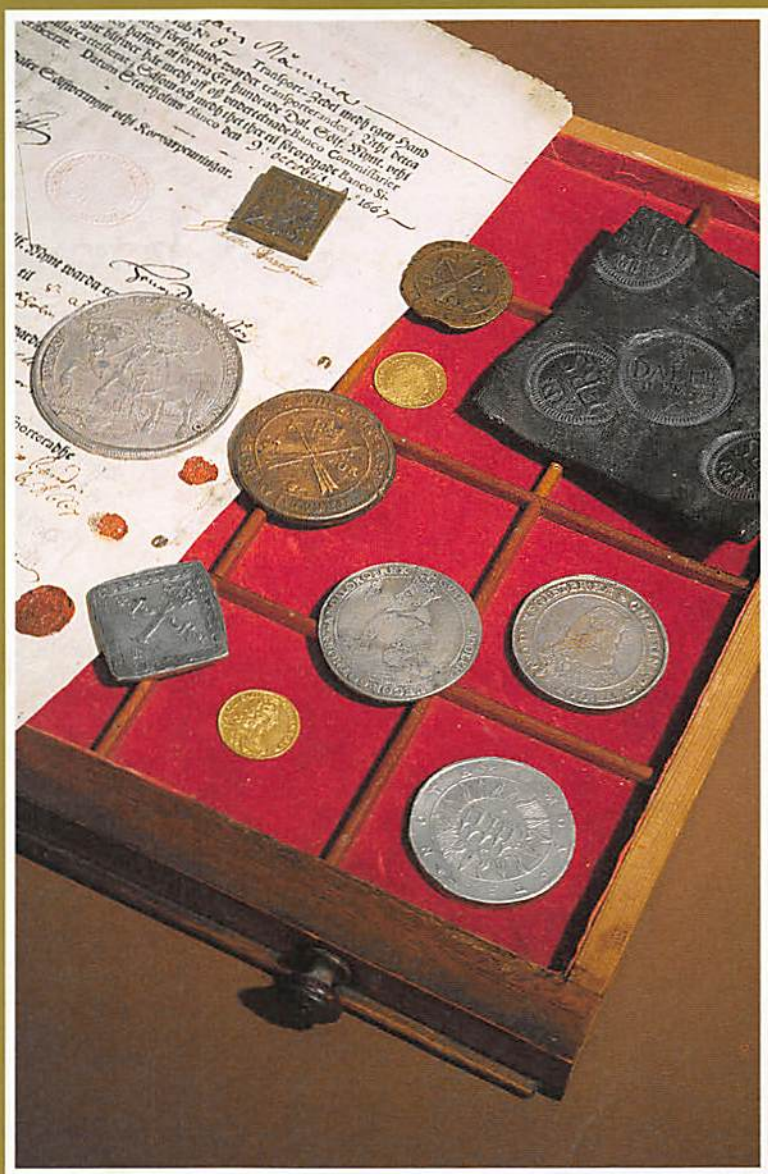
NOVEMBER 7 • 98

Jubileumsnummer
Svenska
Numismatiska
Föreningen
125 år!

Ordföranden i
Svenska
Numismatiska
Föreningen
1873-1998

Något om Sven
Svensson

Att satsa på
en ljus idé

Om är ödet.
Om är
möjligheterna.
Om är omtanke.

Vi kan hjälpa dig med alla frågor
om pensionen, försäkringsskyddet
och sparpengarna.

Trygghet för generationer

A'DOFF GRUPPEN AB® **Konsulter i ekonomistyrning**

A'doff Gruppen erbjuder konsultativt stöd till företag och offentlig sektor.

Vi har stor erfarenhet av att arbeta i projektform inom följande arbetsområden:

- *Verksamhetsutveckling*
- *Finansiering och likviditetsstyrning*
- *Budgetering och redovisning*
- *Ekonomisystem*
- *Bokslut och årsredovisning*
- *Dagligt konsultstöd för ekonomiadministration i Agresso, Cosmos mfl system*
- *Revision via A'doff Revision*

A'doff Gruppen AB
Telefon: 08-32 87 03
Telefax: 08-30 87 16
Besöksadress: Dannemoragatan 20
Postadress: Box 23077
104 35 Stockholm

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

har en upplaga på 1.400 ex.
Ca 1/10 av dessa når utanför Sverige
– Norden, Europa, USA.
Tidningen kommer ut med 8 nr per år.

För annonsering kontakta Frédéric Elfver,
tel 08-777 68 12 (kvällstid och helger),
personsökare 0740-19 36 25.

Prisexempel:

1/1 sida (151 × 214 mm)	1.800:–
2:a omslagssidan	2.200:–
4:e omslagssidan	2.500:–
1/2 sida (151 × 105 mm)	1.000:–
1/4 sida (72 × 105 mm)	500:–
1/6 sida (47 × 105 mm)	350:–
1/12 sida (47 × 50 mm)	175:–

Sista materialdag: Den 1:a i månaden före utgivning.
Heloriginal eller manus och gärna skiss
sändes till Frédéric Elfver efter överenskommelse.

*Annonser som ej är förenliga med
SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs.*

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

Föreningen:

Banérgatan 17 nb
115 22 Stockholm
Tel 08-667 55 98

onsdag – torsdag kl 10.00 – 13.00

Fax 08-667 07 71

E-post: snf@wineasy.se

Postgiro 15 00 07-3
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

Redaktionen:

Kungl. Myntkabinettet
Box 5428
114 84 Stockholm
Tel 08-5195 5300
Fax 08-411 22 14

Ansvarig utgivare:

Ian Wiséhn

Huvudredaktör och layout:
Monica Golabiewski Lanny

Manuskriptgranskare:

Lars O. Lagerqvist
Även tel 0152-200 79

Annonser och auktionskalender:

Frédéric Elfver
Tel 0704-13 87 55
(kvällstid och helger)

Prenumerationer:

Pris 150 kr/år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt

Tryck:

Masterprint
Sätter & Tryckeri AB

ISSN 0283-071X

Program

Svenska Numismatiska Föreningen: Banérgatan 17 nb. Buss nr 4, 44; T-bana Karlaplan.
Kungl. Myntkabinettets hörsal: Slotsbacken 6. Buss 43, 46, 55, 59, 76; T-bana Gamla stan.

12 november **KMK**. Kl. 18.00. Lars O. Lagerqvist berättar om minnen och numismatiska anekdoter. I samarbete med KMKV.

4 december SNF:s jubileumsutställning, vernissage kl. 15.00. Se vidare sid. 196.

5 december SNF:s jubileumsauktion, Se vidare sid. 195.

12 december **KMK**. Kl. 14-16. **Jubileumssymposium: Mynten idag och i morgon.** Med anledning av KMKV:s 50-årsjubileum och SNF:s 125-årsjubileum anordnar Vänföreningen ett symposium som tar upp dagens mynt till kritisk granskning med utblick på euromynten om två år. I symposiet deltar chefen för mynttillverkningen i Eskilstuna Ivar Marklund, chefen för Riksbankens betalningsavd. Hans Krook, experten från samma avd. Per-Olof Arevik, ordf. resp. chefen för Tumba Bruk Johan Gernandt samt Lennart Bergstedt, ordf. i SNF Torbjörn Sundquist. Dessutom Lars O. Lagerqvist och Björn Tarras-Wahlberg m fl. Servering av glögg från 13.30.

Svenska Numismatiska Föreningen

Kansli: Besökstid 10.30 - 13.00 onsdag – torsdag.

Stängt: Midsommar – 1 september; jul- och nyårshelgerna.

Internet hemsida: <http://www.users.wineasy.se/snf/>

Kungl. Myntkabinettet

Obs! KMK har nytt telefonnummer: 08-5195 5300.

Utställningar: Tisdag – söndag kl. 10.00 - 16.00.

Numismatiska boksamlingen: Torsdagar kl. 13.00 - 16.00.

Innehåll SNT 7 • 98

Sid

Svenska Numismatiska Föreningen 125 år 1998.	
En återblick på de senaste 25 åren	160
Ordföranden i Svenska Numismatiska Föreningen 1873-1998	170
Något om Sven Svensson	180
"Billigt och bestämt"	182
Paketpost med blanka guldmynt	182
Mynt på middagsbordet	182
Att satsa på en ljus idé	183
Jetong för fågelvänner	186
Kungl. Myntkabinettet på data	187
Myntverket för hundra år sedan	188
En bild från den tyska inflationen	190
Nytt om böcker – recensioner	192
Nya mynt	193
Auktioner	194
Läsekretsen	194

Omslag

Föremål ur Sven Svenssons samling. En del av dessa kommer att säljas på auktionen den 5 december 1998. Se särskild auktionskatalog. Foto: Gabriel Hildebrand.

Svenska Numismatiska Föreningen 125 år 1998

En återblick på de senaste 25 åren

Av Torbjörn Sundquist, ordförande

Svenska Numismatiska Föreningen (SNF), en av de äldsta fortfarande aktiva föreningarna i Sverige, firar i år sitt 125-årsjubileum. Föreningen har en innehållsrik och intressant historia vars tidigare epoker beskrivits och tryckts i olika for. Vid föreningens 40-årsjubileum 1913 nedtecknade dåvarande sekreteraren, grosshandlaren Carl Lundström dess historia i *Numismatiska Meddelanden* XX (sid 1-63). Samme författare kompletterade sin berättelse med föreningens öden och äventyr fram till 1923 i *NM* XXIII (sid 1-53), då 50-årsjubileet firades.

År 1933, då föreningen fyllde 60 år, var det K. A. Jahnsson som i *NM* XXVII (sid 1-34) bidrog med historiken för den förlidna 10-årsperioden. Därefter blev det ett ordentligt hopp ända fram till 1973 då Lars O. Lagerqvist, vid den tidpunkten sekreterare, skrev föreningens 100-års-historia i tidskriften *Skandinavisk Numismatik* nr 5/73 (sid 4-8).

Min överblick kommer ej att, förutom i några speciella fall, behandla historiken vad gäller medaljgivning, belöningar, fonder, stipendier, heders- och korresponderande ledamöter och stadgeändringar. Dessa områden är utförligt beskrivna i nr 8 av *Smärre Skrifter* som utges till 125-årsjubileet. Denna publikation, som är förtjänstfullt sammanställd av Lars O. Lagerqvist, Madeleine Greijer och Ulf Nordlind, är en omfattande uppdatering, revidering och utökad upplaga av *Smärre Skrifter* nr 5, som utkom 1987. Föreningens alla ordförande presenteras av Ian Wisahn (sid 170-178) i föreliggande nummer av *SNT*. Om Sven Svensson, hans samling, donation, stiftelse och den sedan länge pågående inventeringen av samlingen har Göran Wahlqvist, föreningens nuvarande sekreterare, skrivit en artikel som även den publiceras i detta nr av *SNT* (sid 180-182).

Det är naturligtvis inte möjligt att i detalj redogöra för allt som timat under de gångna 25 åren för en förening som SNF med en så omfattande verksamhet. Därför begränsar jag mig till att översiktligt beröra det som jag tycker är det viktigaste att komma ihåg.

Affischen till jubileumsutställningen 1973.
Foto: SNF:s arkiv

Perioden 1973-78 Ett expansivt skede

En naturlig start för min betraktelse blir förstas jubileumsåret 1973. 100-årsjubileet planerades länge och noga av en kommitté med dåvarande ordföranden Nils Ludvig Rasmusson i spetsen. Mitt under förberedelserna till festligheterna drabbades ordförande Rasmusson av sjukdom och det blev sekreteraren Lars O. Lagerqvist som tog på sig huvudansvaret för genomförandet av jubileet, engagerat biträdd av Ernst Nathorst-Böös m fl. Man måste säga att det blev ett omfattande och mycket uppskattat festprogram med tävlingsutställning, föredrag, medaljutdelning, galafestmiddag och utflykt till Dalarna. Samlarnas utställningar rönt stor uppskattning. Tävlingsjuryn gav bidragen "Hedlinger", "Hur jag samlar kinesiska mynt" och "Arbetslöner genom 600 år" de tre första platserna. Prisutdelare var dåvarande chefen för KMK, docent Brita Malmer. Till jubileet hade instiftats en ny belöning som är föreningens förnämsta. Initiativtagare till *Gustaf VI Adolf-medaljen för framstående numismatisk forskning*, som blev dess namn, var Rasmusson och Lagerqvist. Jubileumsmedaljen skulle på

åtsidan visa Gustaf VI Adolf, det var de båda överens om – han var vår Høge Beskyddare, han hade varit medlem i 50 år, han samlade aktivt antika grekiska mynt och renässansmedaljer. I något mindre format och med en annan fränsidestext blev detta Gustaf VI Adolf-medaljen för framstående numismatisk forskning. Medaljen, utförd av skulptrisen Kerstin Kjellberg-Jacobsson, blev slutgiltigt godkänd av konungen och riksmarskalkämbetet den 22 maj 1973, dvs endast några veckor före jubileet. De två första som hedrades med den nya utmärkelsen blev två av Nordens giganter inom numismatiken: f d överinspektör Georg Galster, Köpenhamn och f d riksantikvarien Bengt Thordeman, Stockholm.

Till ny ordförande utsåg den nya styrelsen, efter årsmötet 1973, Lars O. Lagerqvist. Hans ordförandeperiod, som kom att bli fem år, var mycket expansiv. Det numismatiska intresset ökade markant och medlemsantalet gick upp kraftigt för att som mest år 1977 nå drygt 1500. Den s k marknaden gjorde sig alltmer påmind under denna tid och intresset för att investera i mynt sköt fart. Auktionsverksamheten under förnämlig ledning av Frank Olrog var livlig och omfattande. Olrog, som utsågs till auktionskommissarie efter den legendariske Georg de Laval, blev utomordentligt uppskattad för sitt hängivna arbete med auktionerna.

För att få bjuda på föreningens auktioner måste man vara medlem och det bidrog naturligtvis till att öka medlemsantalet med en och annan ur investerarnas krets.

I föreningens äldsta skriftserie *Numismatiska Meddelanden* publicerades under år 1973 två volymer. Till jubileet presenterades *NM* XXXI med bidrag av Brita Malmer, Ernst Nathorst-Böös, Nils Ludvig Rasmusson, Bertel Tingström, Torgny Lindgren, Frank Olrog, Lars O. Lagerqvist m fl. Senare under året utkom första delen av Ulla Ehrensvärds corpus över medaljgravören Erik Lindbergs livsverk i *NM* XXXII:1. Det skulle dock dröja ända fram till 1988 innan *NM* XXXII:2 blev färdig och kunde publiceras.

*Georg Galster, Ulla Westermark och Ernst Nathorst-Böös i Statens Historiska Museum kort före överlämnandet av Gustaf VI Adolf-medaljen till Galster vid jubileet 1973.
Foto: Bertil Kjell, Statens Historiska Museum.*

Föreningen och hela det numismatiska fältet drabbades av en stor förlust genom Nils Ludvig Rasmussons bortgång i slutet av november 1973. Rasmusson var en av de verkligt stora inspiratörerna för både professionella och amatörer inom numismatiken.

Ett par generationer har fått sin numismatiska skolning genom Nils Ludvig Rasmusson.

För sin stora numismatiska gärning hedrades Nils Ludvig Rasmusson postumt med Gustaf VI Adolf-medaljen vid årsmötet 1974.

Kung Gustaf VI Adolf avled 15 september 1973. För att hedra den nye monarken Carl XVI Gustaf lät SNF slå en medalj i samband med tronskiftet. Exemplar nr 1 i guld överlämnades till konungen av en delegation från SNF den 6 november 1975.

Kommittén mot Myntförfalskningar startades i början av 70-talet som ett samarbete mellan Kungl. Myntkabinettet (KMK) och SNF. Denna kommitté arbetade under lång tid med många svåra fall. Senare under 80-talet kom även mynthandlarna med via representanter från deras intresseorganisation Sveriges Mynthandlares Förening (SMF). Antalet ärenden avtog markant under senare delen av 1990-talet och verksamheten lades ned 1998, bl a på grund detta.

Föreningen arrangerade under den aktuella perioden (1973-78) sex resor för medlemmar till de viktigaste av Europas storstäder: Berlin/Dresden november 1974 (14 delta-

Bergsprängare Axel O. Larsson mottager 2:a pris av docent Brita Malmer för sitt bidrag "Hur jag samlar kinesiska mynt" i SNF:s jubileumsutställning 1973.

Foto: Bertil Kjell, Statens Historiska Museum.

Jubileumsmiddagen 1973 i Kungl. Myntkabinettets medaljsal: fr v fil. dr Georg Galster, docent Brita Malmer, 1:e antikvarie Lars O Lagerqvist, fru Lundgren, Oslo, och avdelningsdirektör K.E. Högner, Kungl. Vitterhets Historie & Antikvitets Akademien.

Foto: Bertil Kjell, Statens Historiska Museum.

gare), Moskva/Leningrad september 1975 (42 deltagare), London mars 1976 (mer än 30 deltagare), Wien november 1976 (mer än 30 deltagare), Paris april 1977 (47 deltagare), Rom maj 1978 (mer än 20 deltagare). Intresset var som synes stort.

Under samtliga dessa resor, förutom den till Rom, var Lagerqvist guide och han öste sitt stora vetande om Europas historia över förtjusta och vetgiriga resenärer. Vid Romresan, som genomfördes i samarbete

med Kungliga Myntkabinettets Vänner, var det Harald Nilsson som var reseledare och sakkunnig guide. Senare försök att arrangera utlandsresor har tyvärr stupat på för få deltagare.

Förutom det stora jubileet 1973 var SNF samma år värd och arrangör för Nordisk Numismatisk Unions (NNU) möte, som hölls i Vadstena. NNU avhåller vartannat år möte med ett rullande värdskapsschema för

Tronskiftesmedaljen överlämnas till Konung Carl XVI Gustaf på Stockholms slott i november 1975 av ordförande Lars O. Lagerqvist. Foto: SNF:s arkiv.

Wera Ekström mottar Elias Brenner-medaljen av Lars O. Lagerqvist, i barocksalen på Statens Historiska Museum, vid årsmötet 1977. Foto: Michael Olsson.

medlemsföreningarna. Det innebär att varje medlemsförening, med nuvarande antal föreningar, är värd vart 12:e år. Från mötet i Vadstena 11 juni kan man rapportera att delegaterna efter sedvanliga unionsförhandlingar besökte Vadstena slott, kloster och kyrkobyggnad under sakkunnig ledning.

Under 70-talet var de ledande svenska numismatiska tidskrifterna *Skandinavisk Numismatik* och *Myntkontakt*. Inom SNF:s styrelse kom frågan upp om inte föreningen borde ha en tidning som språkrör för sina aktiviteter och för att kunna sprida kunskaper i ämnet till den allt större medlemskadern. Förhandlingar fördes med ägaren till *Myntkontakt* om ett eventuellt köp och i maj 1977 blev ägarbytet ett faktum. *Myntkontakt* nr 5/77 blev SNF:s debutnummer.

Ambitionen var höga och allt vad föreningen kunde ställa upp med av expertis och skribenter mobilise-

rades. Till ansvarig utgivare utsågs Lagerqvist och till huvudredaktör Torgny Lindgren.

Under de första åren fick tidskriften en undertitel – *Svenska Numismatiska Föreningens Tidskrift*.

Det namnet bestod fram till 1986, då det ändrades till *Svensk Numismatisk Tidskrift*. Ett namn som gäller än i dag. För en beskrivning av *Myntkontakt* – *Svensk Numismatisk Tidskrift* hänvisas till *SNT* nr 6/97, där Kjell Holmberg utförligt redogör för tidningens 25-åriga historia. Genom tidningen blev kontakten med medlemmarna väsentligt förbättrad och utökad. Dock blev kostnaderna för tidningen i början mycket större än man kunnat ana. SNF:s ekonomi blev härav starkt försämrad.

För bankokommissarien Torgny Lindgren, som under lång tid varit en av de tongivande inom svensk numismatik och SNF:s ordförande 1953-61, tilldelades vid årsmötet 1975 Gustaf VI Adolf-medaljen.

Sveriges Mynt 1719-1776, Stockholm 1953, är ett av hans viktigaste verk på myntområdet; i övrigt ligger hans främsta insatser inom områdena sedlar och medaljer.

Från årsmötet 1976 vill jag nämna att f.d. antikvarien fil lic Ulla S. Linder Welin förärades Gustaf VI Adolf-medaljen för sina insatser, främst inom områdena islamiska mynt och svenska kopparmynt.

Under våren 1976 lyckades styrelsen arrangera ett lika efterlängtat som uppskattat besök – för en begränsad skara medlemmar – på Ericssbergs slott för att på ort och ställe få se delar av den ytterst fina myntsamlingen som den Bondeska ättens friherrliga gren har i sin ägo.

År 1977 inkallades ett extra årsmöte, förenat av att en ny organisation inom den numismatiska föreningsvärlden hade bildats – Sveriges Numismatiska Riksförbund (SNR) – med Sven Jardestål som dess förste ordförande. Detta förbund gjorde

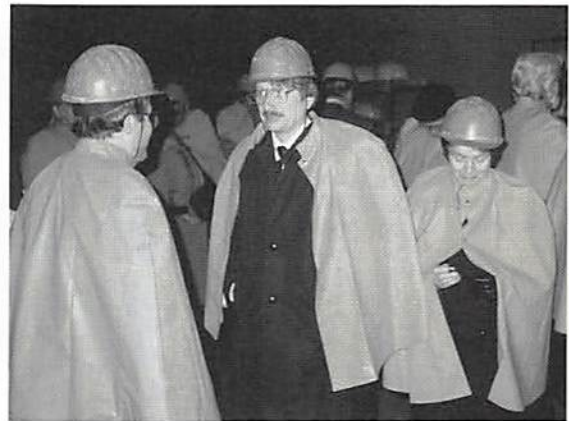
Parisresan 1977, besök på La Monnaie. Bland besökarna ses bl a Nils-Uno Fornander, Fritz Held, Bertel Tingström, Madeleine Greijer, Anne-Marie och Frank Olrog och Lars O. Lagerqvist. Foto: Rune Rodestam.

Från årsmötesmiddagen 1977. Från höger ses Robert Feldt, Frank Olrog, Ulla S. Linder Welin, Sydvar Nilsson m fl. Foto: SNF:s arkiv.

Tre av utställarna vid "Myntets Dag" 1981: Fr v Torbjörn Lind, Torbjörn Sundquist och Bertel Tingström. Foto: SNF:s arkiv.

Före nedstigningen i Falu koppargruva vid NNU:s möte 1983 ses i skyddskläder fr v Tuukka Talvio, Pekka Sarvas från Finland och Brita Malmer. Foto: SNF:s arkiv.

anspråk på att såsom en paraplyorganisation organisera de lokala och regionala myntföreningarna runt om i landet.

Svenska Numismatiska Föreningen är sedan dess grundande en förening som organiserar medlemmar från hela riket, som framgår av namnet. Entusiasmen för att SNF skulle bli medlem i denna nya organisation var begränsad. Styrelsen tyckte emellertid att frågan var av stor principiell betydelse och att den borde underställas medlemmarna vid ett extra årsmöte. Mötet hölls på Historiska Museet i Stockholm med frågan om en eventuell anslutning av SNF till SNR som det enda ärendet på dagordningen. Debatten, som blev livlig, inleddes med ett anförande av Jardestål, där han redogjorde för SNR:s ambitioner. Den efterföljande voteringen utföll med 75% av rösterna mot en anslutning. SNR var verksamt fram till 1982 med bl a utgivning av medaljer och en tidning. Som mest organiserade SNR 39 lokala föreningar från Skåne i söder till Norrbotten i norr.

Jag vill här också nämna något om de vid det extra årsmötet utdelade belöningarna. Museidirektören Brita Malmer förärdades Gustaf VI Adolf-medaljen för framstående numismatisk forskning inom den vikingatida numismatiken. Till fru Wera Ekström, änka efter storsamlaren Gunnar Ekström, överlämnades Elias Brenner-medaljen i förgyllt silver, som hon tilldelats vid årsmötet 1976. Det var en hedersbevisning för den donation som gjorts av familjen Ekström, för att genom en stiftelse bekosta den s k Ekströmska professuren i numismatik och penninghistoria i Stockholm.

Det snabbt växande antalet medlemmar ökade arbetsbördan kraftigt för de ledande inom styrelsen, som alla arbetade ideellt. De ekonomiska frågorna fick inte tillräckligt mycket tid och omsorg. Som en följd av detta blev föreningens ekonomi försvagad.

Perioden 1978-88 Konsolidering och nya idéer

Vid årsmötet i Uppsala 1978 avgick hela styrelsen för att ge plats åt nya krafter med ambitionen att förbättra den ekonomiska situationen. Några ur den gamla styrelsen invaldes dock i den nya.

Bankkamrer Göran Bergenstråhle blev den nya styrelsens ordförande och byråchefen Nils-Uno Fornander kassaförvaltare. Fornander, som var en verkligt kompetent ekonom, organiserade och genomförde den finansiella rekonstruktionen.

Under Bergenstråhles och Fornanders ledning tog ett nytt SNF form. Stor energi lades ned på att få föreningen ekonomiskt solid. Ett problem var att kostnaderna måste reduceras i takt med att medlemsantalet sjönk. Det var en drastisk nedgång i antalet medlemmar mellan 1977 och 1983. Under den perioden sjönk medlemsantalet med nästan 33 % (från 1520 till 1027). Vidtagna åtgärder visade sig verkligen vara av nöden, då antalet medlemmar år 1988 var nere i 923. Föreningens tidning, som alla ansåg vara ett måste, var den stora ekonomiska bördan. Styrelsen gjorde stora ansträngningar för att få in annonser och en annonsackvisitör utsågs inom styrelsen. Trots alla ansträngningar och allt ideellt arbete är det tryckningsbidragen från Sven Svenssons stif-

telse (och under senare tid Gunnar Ekströms stiftelse), som säkerställer utgivningen av *SNT*. Alla som medverkat i tidningsutgivning vet att det är ett stort ekonomiskt vågspel. Det är därför en verklig prestation av vår förening att under så lång tid ha mäktat med att ge ut en så högklassig publikation som *SNT*. Jag vill verkligen framföra ett mycket stort tack till alla de personer som utan ersättning är efter år medverkar till att producera vår medlemstidning. Mer om detta längre fram.

Bergenstråhle hade många goda idéer om hur SNF skulle bli en mer synlig förening och hur man skulle profilera sig. En av dessa var att mera regelbundet hålla årsmöten ute i landet och inte som tidigare nästan enbart i Stockholm. Lokala föreningar erbjöds att som medlemmar ansluta sig till SNF och de visade sig vara både roade och intresserade av att få vara värdar för våra årsmöten. Under det första året, 1978, då vi tog emot föreningar som medlemmar, anslöt sig 12 st. Antalet har varierat under åren och har som mest varit 27. I dag har vi 24 anslutna föreningar.

Tanken var att vartannat år kunna ha årsmöten utanför huvudstaden. Exempel på mötesorter utanför Stockholm är: Uppsala 1978, Sigtuna 1980, Växjö 1982, Vetlanda 1986, Kalmar 1988, Mariehamn/Åland 1990, Sigtuna 1995, Lund/Malmö 1996. I fallet Mariehamn/Åland tänjde vi lite på gränserna och en del kritik hördes. Dock försvarade sig styrelsen med att Åland en gång varit svenskt och att ålänningarna själva anser sig vara, om de blir avkrävda ett svar, mer svenska än finska..... Mötet på Åland blev ett av

de allra trevligaste under min tid i föreningen. Ålänningarna visade en gästfrihet och frikostighet som man sällan får uppleva.

Ett annat av Bergensträhles initiativ var att sammanföra de olika lokal-föreningarnas ordförande i en ordförande-konferens för att diskutera gemensamma problem. Möten skulle hållas en à två gånger om året med de olika lokalklubbarna som värdar. Under några år kunde ordförande-konferenserna genomföras. Det blev dock i längden för dyrt för de föreningar som ofta verkar med små resurser. Bergensträhle hade även andra saker som han ville genomdriva. En idé var att försöka hjälpa museerna ute i landet med att få ordning på sina numismatiska samlingar. Tanken var att SNF skulle kunna hjälpa till med numismatisk expertis för att katalogisera de numismatiska objekten på landsortsmuseer och kanske även de samlingar som ännu kunde finnas i läroverk/gymnasier utanför Stockholm. För att komma vidare bildades ett samarbetsorgan, Numismatisk Samverkan, NUMSAM, bestående av representanter för SNF, KMK, Numismatiska Institutionen och SMF. Ett antal möten hölls för att få fram en arbetsordning och fördelning. Entusiasmen var emellertid inte så stor och det var inte lätt att komma igång med några bra projekt. Organisationen lades ner efter ett par år.

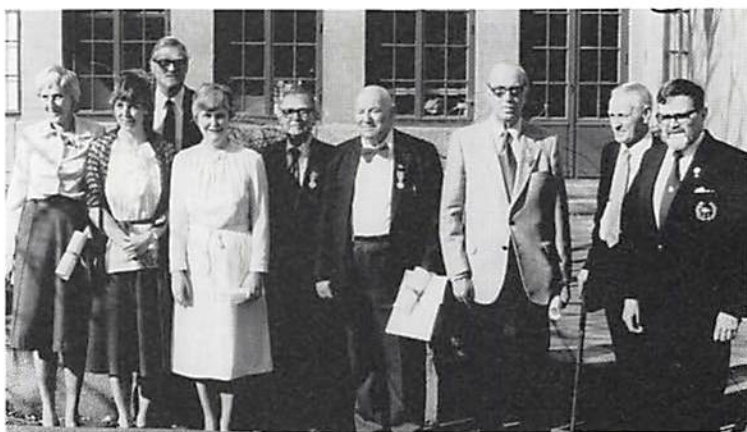
En av föreningens återkommande aktiviteter är att organisera medlemsutställningar. I mars 1981 arrangerade SNF i samarbete med KMK "Myntets Dag" i Historiska museets lokaler.

Tävlingsutställning, handlarmässa, föreläsning, expertisering av besökares objekt, speciell frimärkstämpel och presentation av föreningen var några av de aktiviteter som de ca 2000 besökarna kunde glädja sig åt. En speciell affisch hade tagits fram. Marknadsföreningen av evenemanget gick trögt (inbjudna journalister lyste med sin frånvaro), men via annonser kom folk ändå och som enda tidning införde DN en liten efterhandsrapport i positiv anda.

När vi nu är inne på frågan om marknadsföring, och hur slumpmässigt kännedom om föreningen kunde spridas, kan jag inte låta bli att berätta vad som hände i samband med myntstölden på KMK i maj 1983. Sedan 1970 visades utställningen Världens Mynt på Kungl. Myntkabinettet. Vid lunchtid fredagen den 6 maj blev vakten nedslagen av en yngre man i 20-25-årsåldern.

Frank Olrog och Torbjörn Sundquist berättar om SNF inför reportage i DN 1983.
Foto: Dan Titelman.

De belönade vid årsmötet 1983 samlade i värdsolen på Historiska Museets gård: fr v Margareta Klasén, Majvor Östergren, N-U Fornander, Ulla Westermark, E Gamby, A. O. Larsson, G Holst, H Ljung och H Franzén.
Foto: Torbjörn Sundquist.

H.M. Konungen mottar 1986 medaljgävor från en SNF-delegation bestående av fr v Frank Olrog, Göran Bergensträhle och Torbjörn Sundquist. Foto: Torbjörn Zadig.

Elsa Lindberger, Nils-Uno Fornander och Harald Nilsson vid invigningen av SNF:s nya lokaler på Banérgatan 1992.

Foto: Gabriel Hildebrand.

En skål för föreningens nya lokaler på Banérgatan vid invigningen 1992. Foto: Gabriel Hildebrand.

Därefter sparkade han sönder en monter och tog en unik Konstantin-medaljong i guld, slagen i Trier 326. Medaljongen väger 4 1/2 solidi, vilket motsvarar drygt 20 gram. Händelsen blev naturligtvis föremål för pressens uppmärksamhet. Lite action skall till för att locka journalister. En journalist från DN informerade sig om tillgreppet. Dagen därpå kunde man läsa om omständigheterna vid den aktuella stölden av den värdefulla medaljongen. Som slutkläm hade journalisten tillfogat en undran, om medaljongen eventuellt skulle dyka upp vid SNF:s årsmöte några dagar senare för att då delas ut som belöning till någon uppskattad medarbetare. När jag läste detta trodde jag inte mina ögon. Detta var ju direkt kränkande för SNF. En antydning om att SNF skulle dela ut stöldgods som belöning vid sitt stundande årsmöte kunde bara inte få stå oemotsagd. Inom styrelsen beslöt att kontakt måste tas med DN:s ledning för att få en förklaring. Frank Olrog och undertecknad fick företräde hos DN:s chefredaktör, som vid den tiden var Christina Jutterström. Vi förklarade för Jutterström att vi såg mycket allvarligt på det övertramp hennes medarbetare gjort. Av lojalitetsskäl försvarade hon sin kollega något i början men hon frågade, om DN på något sätt kunde gottgöra föreningen för det inträffade. Vi, Frank och jag, hade före mötet bestämt oss för att inte kräva en dementi (skadan var redan skedd) utan att det bästa sättet för SNF att bli kompenserad vore att DN skrev en informativ och positiv artikel om oss. Mötet utmynnade i att Jutterström beordrade aktuell journalist att göra ett fylligt reportage om föreningen. Journalisten kom till Östermalmsgatan 81, där vi då hade vårt kansli, utan större entusiasm inför tvångsuppdraget, men

han gjorde ett bra reportage om SNF, som fylligt presenterades på 1/3 sida den 19 september 1983.

Som ovan nämnts var SNF ansvarig för NNU-mötet 1973. Värdskapet blev 1983 återigen SNF:s. Styrelsen beslöt att denna gång förlägga mötet till Falun och Avesta under helgen 24-25 september. Huvudattraktionerna var Falu koppargruva och det nyöppnade Avesta myntmuseum, där Bertel Tingström nedlagt ett utomordentligt fint arbete på att skapa ett attraktivt museum. Unionsmötesförhandlingarna, föredrag och unionsmiddag utgjorde lördagens program. Falu koppargruva, som besöktes under söndagen, blev en oförglömlig upplevelse. Avesta Myntmuseum, som tillkommit genom Axel Ax:son Johnson och hans familj, blev nästa punkt på programmet. Tingström tog emot och gui-

dade sakkunnigt i de smakfullt inredda lokalerna.

Tre numismatiker belönades under 80-talet med Gustaf VI Adolf-medaljen.

Overrettsagförelse Holger Hede, dansk numismatiker och storsamlare, fick den vid årsmötet 1981 för sin gärning inom främst nordisk numismatik. KMK:s museidirektör fil lic Ulla Westermark fick den vid årsmötet 1983 för insatser främst inom antikens numismatik och vid årsmötet 1987 gavs den till professor dr.phil. Kolbjørn Skaare, Oslo, för stora insatser inom nordisk numismatik, främst då den medeltida.

Ett av SNF:s allra viktigaste verksamhetsområden är utgivandet av numismatisk litteratur. Den traditionen var stark under perioden 1983-88, då inte mindre än fyra volymer i SNF:s skriftserie *NM* publicerades. Först kom *NM XXXIII*, 1983, tillägnad f d riksantikvariern Bengt Thordeman som under tolv år på 30- och 40-talen varit SNF:s ordförande. Senare samma år utgavs, med anledning av SNF:s 110-årsjubileum, *NM XXXIV* med bidrag av Kenneth Jonsson, Monica Golabiewski, Tom Bergroth, Tuukka Talvio m fl. Ian Wiséhn och Ernst Nathorst-Böös författade tillsammans *NM XXXVI* med titeln *Numismatiska forskare och myntsamlare i Sverige fram till 1830-talet*. Den utgavs 1987 och blev med rätta mycket uppskattad. Som ovan tidigare nämnts kunde, efter stora insatser av Ulf Nordlind och Nils-Uno Fornander, den andra delen av Ulla Ehrensvärds verk om Erik Lindbergs ut 1988 som *NM XXXII:2*, en katalog som är föredömlig i sin noggrannhet och rikedom på information. En annan skriftserie som också nämnts tidigare är *Smärre Skrifter*, vars första utgåva med föreningsfakta utgavs 1977.

Monica Golabiewski Lannby njuter i SNF:s biblioteks läshörna på Banérgatan 17. Foto: Gabriel Hildebrand.

Reseverksamheten, som i stort legat nere sedan 1978, kom i lite blygsammare skala igång igen vid mitten av 80-talet. Som exempel kan nämnas den resa som på våren 1985 gjordes till några av våra Vasaslott. Mottot för dagsutflykten var "I Gustav Vasas och hans söners fotspår". Resan gick till Rydboholm, där familjen Douglas tog emot och visade det s k Vasatornet med bevarad inredning från 1540-talet. Grips-holm blev nästa anhalt med guidad visning och resan avslutades med ärtsoppsmiddag och föredrag i Erik XIV:s fängelsevårdning på Örbyhus Slott.

SNF har, fr o m Gustaf V, landets monark som sin Høge Beskyddare (Oscar II var 1:e hedersledamot). En tradition är att till Konungen överlämna ett exemplar av de medaljer som SNF låtit slå. I mars 1979 och i juni 1986 uppvaktades H. M. Konungen av delegationer från SNF med sådana medaljgävor.

matisk Tidskrift är en huvuduppgift. Det kräver att vi verkligen håller ett hårt grepp om ekonomin. Kassaförvaltarposten är en av de allra viktigaste posterna i styrelsen. Efter Nils-Uno Fornander, som 1982 avgick ur styrelsen, har Ulf Nordlind på ett föredömligt sätt skött föreningens ekonomi.

Föreningens kansli och sammanträdesrum låg länge i en hyreslägenhet på Östermalmsgatan 81. Det var en föga ändamålsenlig, liten och omodern lägenhet. I samband med att hela fastigheten skulle totalrenoveras och hyresrätterna ombildas till bostadsrätter flyttade SNF genom stort tillmötesgående till Sandhammsgatan 51. Från styrelsen var det sedan länge ett önskemål att på något sätt förbättra localsituationen. Allra helst ville vi ha en egen lokal. En möjlighet visade sig genom att vi skulle kunna ha en lokal tillsammans med Sven Svenssons stiftelse. Framställning gjordes därför till Kammar-

kollegium med förfrågan om Sven Svenssons stiftelse kunde få tillstånd att köpa en bostadsrättslägenhet. Tillstånd gavs och arbetet med att finna ett lämpligt objekt sattes igång. Efter många utvärderingar och förhandlingar kunde Sven Svenssons stiftelse och SNF tillsammans flytta in i sin nyinredda lägenhet på Banérgatan 17 i november 1992. Ett ordentligt lyft för SNF, vilket firades med ett invigningsparty. Om den nya lokalen kan man läsa ett reportage i *SNT* nr 5/93 (sid 138-139).

Föreningens bibliotek hade och har under senare tid utökats genom inköp av enstaka böcker och hela samlingar. Nils-Uno Fornander lade ned mycket tid och kraft på att förbättra biblioteket. Han lade också ner stor möda på arkivets ordnande genom att binda in föreningens protokoll och korrespondens. För närvarande är det Ulla Westermarck, som utnyttjar vårt forskarum, som har ansvar för vården av biblioteket. Vårt bibliotek är främst avsett att vara ett referensbibliotek, där medlemmar skall kunna sitta och studera olika numismatiska ämnen.

Skriftserien *Numismatiska Meddelanden* har, som tidigare berörts, utökats kraftigt under det senaste decenniet. En omfattande volym, *NM XXXVII*, med bidrag från ett stort antal numismatiker från många länder, gavs ut som festskrift till Lars O. Lagerqvist på hans 60-årsdag 1989. Lagerqvist kända signatur *LLI* blev titeln på boken. Det blev den hittills omfångsrikaste volymen i serien.

En av svensk numismatikens stora är Bror Emil Hildebrand (1806-1884). SNF:s styrelse hade under en tid diskuterat att hylla honom med en volym av *Numismatiska Meddelan-*

Årsmötet 1994 i SNF:s lokaler på Banérgatan. Foto: SNF:s arkiv.

Perioden 1988-98 Koncentration på kärn- verksamheten

Vid årsmötet 1988, förlagt till Kalmar med Värends Numismatiska förening som värd, avgick Göran Bergenstråhle ur styrelsen efter tio intensiva år som ordförande. Vid det konstituerande mötet fick jag förtroendet att bli ny ordförande. Kontinuiteten inom styrelsen behölls genom att de allra flesta var villiga att fortsätta som ledamöter. Min ambition som ordförande var/är att föra SNF:s viktiga traditioner vidare. Att säkerställa publiceringsverksamheten med *Numismatiska Meddelanden*, *Smärre Skrifter* och *Svensk Numis-*

Årsmötet 1995 på Kulturen i Lund. Ian Wiséhn, nybliven korresponderande ledamot, t h Ulrika Bornestaf och Richard Kjellgren mottar Rasmussonsstipendiet och medalj av föreningens ordförande. Foto: SNF:s arkiv.

den. Hildebrands klassiska verk *Anglosachsiska mynt* (2 utg., 1846 och 1881) är fortfarande referensverket par préférence inom området. Under redaktörskap av Kenneth Jonsson utgavs år 1990 den sedan länge planerade Hildebrandvolymen som *NM XXXVIII* med bidrag från ett stort antal internationellt kända forskare. Två år senare – 1992 – var det dags för ytterligare en festskrift. Denna gång gällde det Ulla Westermarck som till sin 65-årsdag hedrades med *NM XXXVIII*. Denna volym, förtjänstfullt redigerad av KMK:s Harald Nilsson, gavs ut med titeln *Florilegium Numismaticum*.

Avesta Myntmuseum blev föremål för nästa *Numismatiska Meddelanden* år 1995. Bertel Tingström, som byggt upp museet, gjorde en fyllig presentation i *NM XXXIX*. Samma år firade vi vårt lands 1000-åriga mynthistoria på många sätt. SNF

NUU:s möte i Stockholm 1995. Välkomsträff i SNF:s lokaler. I vinklet ses Anders Nordin, Sven Sonstebjerg och Kolbjørn Skaare, Norge, Mats Malmer, Ian Wiséhn, Kenneth Jonsson, Brita Malmer och Ulf Nordlind. Foto: Gabriel Hildebrand.

Professor emerita Brita Malmer tillsammans med konstnären Gunvor Svensson Lundkvist vid NUU:s möte 1995. Foto: Gabriel Hildebrand.

SNF:s kassaförvaltare Ulf Nordlind diskuterar något numismatiskt med Numismatiska Föreningen i Åbo:s ordförande Tom C. Bergroth vid NUU:s möte i Stockholm 1995. Foto: Gabriel Hildebrand.

bidrog med att ge ut *NM XL*, med titeln *Myntningen i Sverige 995-1995*, där den svenska mynthistorien beskrivs med ett kapitel för varje århundrade. Inte nog med att SNF under 1995 publicerade två viktiga volymer i *NM*, vi hade också att planera och genomföra NUU:s möte. Denna gång valde vi att ha huvudaktiviteterna i Stockholm. Unionsmötet genomfördes i Nürnbergbryggeriets lokaler på Södermalm. På initiativ av professor Kenneth Jonsson och undertecknad som unionsordförande hade Nordisk Numismatisk Union låtit slå en medalj över professor emerita Brita Malmer som en uppskattning för den stora insats hon gjort inom nordisk vikingatida numismatik. Den hade modellerats av vår korresponderande ledamot Gunvor Svensson Lundkvist. Unionsmiddagen med 65 deltagare avnjöts

på nyöppnade restaurang Gondolen med vidunderlig utsikt över Stockholm. Vid middagen hölls ett anförande av Erik Gamby, som var en av initiativtagarna till att Nordisk Numismatisk Union bildades 1936. Det blev Gambys sista offentliga framträdande. Han avled 1996.

Alltsedan SNF bildades 1873 har föreningen haft ett nära och fruktbart samarbete med KMK. Vid ett flertal tillfällen har KMK:s chef även varit ordförande i SNF. Thordeman och Rasmusson är två exempel på detta. Våra intressen sammanfaller på många sätt och det är en oerhörd tillgång för SNF att ha detta goda samarbete. Våra relationer har ytterligare fördjupats genom att *SNT* numera är en gemensam angelägenhet. Redaktionen för tidningen med huvudfunktionärer som ansvarig utgivare, huvudredaktör och manuskriptgran-

skare är samlade på ett ställe: KMK. Jag vågar påstå att vi aldrig tidigare haft ett så slagkraftigt lag som nu med Ian Wiséhn, Monica Golabiewski Lannby och Lars O Lagerqvist på respektive poster. Som ordförande kan jag bara stilla bedja om att de länge än skall tycka att det är roligt att fortsätta med *SNT*.

Föreningens auktionsverksamhet har lång tradition. Det är en av de aktiviteter som engagerar medlemmarna mest. Det är ett tungt och krävande jobb att vara ansvarig för auktionerna. Av den anledningen har vi inom föreningen en speciell befattning, som vi kallar auktionskommisarie. Denna post har under den senaste 25-årsperioden innehaft av ett antal personer som jag absolut vill nämna vid detta tillfälle. Frank Olrog

*Fyra aktiva SNF:are vid NNU:s möte i Stockholm i september 1995.
Fr v Jan Karlsson, Kjell Holmberg, Madeleine Greijer och Anders Frösell.
Foto: Gabriel Hildebrand.*

*Erik Gamby, en av grundarna av
Nordisk Numismatisk Union 1936, vid
NNU:s festmiddag i Stockholm 1995.
Foto: Gabriel Hildebrand.*

(1914-1996), hedersledamot 1994, en av föreningens allra främsta krafter, var auktionskommissarie under många år. Under hans tid var det penna och papper som gällde och hans karaktäristiska handstil kommer vi ihåg på de noggranna redovisningar som han sände till oss inlämnare och /eller köpare. Olrog lärde upp sin efterträdare Börje Rådström och noggrannheten gick i arv till den nye auktionskommissarien, som tog över hösten 1984. En annan av föreningens trojkanare, Madeleine Greijer, tog över ansvaret för auktionerna hösten 1988 och hon ledde jobbet med den äran fram till och med våren 1995. Vår senaste kommissarie var Jan Karlsson från Uppsala, som sedan 1994 är suppleant i styrelsen.

En speciell kungauppvakning gjordes 1996 i samband med monarkens födelsedag. För att hedra Carl XVI Gustaf, som fyllde 50 år det året, lät SNF slå en medalj av speciedalerns storlek och vikt. En delegation från SNF uppvtaktade H. M. Konungen den 30 maj på Stockholms slott och överlämnade ett exemplar i guld med 10 dukaters vikt.

En viktig del av föreningens liv, som jag inte berört ännu, är våra medlemsmöten och föredrag. Vi har under hela den gångna perioden försökt hålla föreningsträffar 3 à 4 gånger per termin. Försök har gjorts med olika sektioner för antika, medeltidsmynt och moderna mynt, medaljer, sedlar och polletter. Syftet var att samlare med gemensamt område skulle få egna träffar. Dessa försök har inte slagit så väl ut. Det

var inte lätt att rekrytera hängivna sektionsledare med mycket fritid, vilket visar sig vara en förutsättning för att hålla en sektion igång under någon längre tid. Erfarenheten har lärt oss, att antalet deltagare vid allmänna möten blir högre. Under perioden har vi haft ca 150 medlemsmöten och till ca 100 av dessa har en föredragshållare engagerats. Ämnen har omfattat nästan alla områden inom numismatiken. Vår nya lokal på Banérgatan 17 är väl lämpad för det antal medlemmar som normalt kommer till våra möten. Upp till 25 personer kan vi ta hand om. Vid julfesten, som är det utan tvekan mest populära medlemsmötet, blir det ofta

SNF:s nya lokal, Banérgatan 17. Våningen ligger på nedre botten till vänster.

*Uppvakning på Stockholms slott i samband med H.M. Konungens 50-årsdag 1996.
Delegationen från SNF bestod av Lars O. Lagerqvist, Torbjörn Sundquist och Ulf Nordlind. Foto: Gabriel Hildebrand.*

trångt men mycket trevligt och gemytligt. Då vi inser att tillströmningen blir för stor vänder vi oss till KMK, som välvilligt låter oss utnyttja de fina lokaler, som finns i det nya museet vid Slottsbacken.

Den nya tidens kommunikationsmöjligheter har SNF tagit fasta på. Redan för 2 1/2 år sedan öppnade SNF en hemsida på Internet. SNF var den första av Nordens numismatiska föreningar som presenterade sin verksamhet globalt via en egen sådan sida. Hemsidan har visat sig mycket populär. Hittills har den haft mer än 15 000 besök. Att medlemsantalet idag sakta är på väg upp igen beror med stor sannolikhet på vår exponering via Internet. Kjell Holmberg, styrelseledamot sedan många år, är SNF:s entusiastiske redaktör för hemsidan.

En annan bidragande orsak till att medlemsantalet ökat är Julius Hagander. Praktverket över hans samling av svenska guldmynt och riksdalrar, bekostat av honom utgivet 1996 av SNF och Verlag Stämpfli i Schweiz tillsammans, rönt ett mycket stort intresse och kunde köpas till ett starkt rabatterat pris av SNF:s medlemmar. Priset var så förmånligt att det direkt lönade sig att bli medlem.

Det är av stor betydelse för en förening att ha ett fungerande arkiv och kansli som kan hålla kontakten med medlemmarna. I detta fall har SNF den stora lyckan att ha en riktig tjänare i Margareta Klasén. Hon har under många år verkat lojalt inom föreningen. Särskilt det tunga arbetet med utskick av årsret har bl a fallit på hennes lott.

Som avslutning hoppas jag att min återblick i någon ringa grad väckt läsarens minne till liv runt det som hänt föreningen från 100-års jubileet fram till idag. Min förhoppning är även att en framtida krönikör ska få nytta av detta nummer av *SNT*.

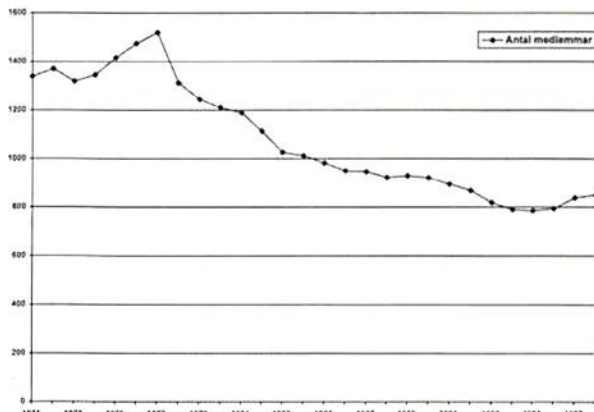
Till alla, som arbetat för föreningen under de senaste 25 åren, vill jag uttrycka föreningens stora tack. Utan era insatser hade inte SNF varit så välmående och full av framtidstro som den är i dag. Att få tjäna Svenska Numismatiska Föreningen har varit och är en stor glädje för mig och jag gratulerar 125-åringen varmt och hoppas att framtiden skall bli lika innehållsrik och inspirerande för dem som engagerar sig i föreningens styrelse, övriga medlemmar och intressenter. □

SNT:s redaktionella "dreamteam" med fr v Ian Wiséhn, Monica Golabiewski Lannby och Lars Ö. Lagerqvist, 1998.
Foto: Jan Eve Olsson.

SNF:s styrelse i arbete på Banérgatan i september 1998. Fr v Kenneth Jonsson, Anders Nordin, Kjell Holmberg, Göran Wahlquist, Torbjörn Sundquist, Ulf Nordlind, Frédéric Elfver och Ian Wiséhn. Ej närvarande Börje Rådström och Jan Karlsson.
Foto: Gabriel Hildebrand.

SNF:s medlemsutveckling 1971-98

Ordföranden i Svenska Numismatiska Föreningen 1873-1998

Av Ian Wiséhn

August Wilhelm Stiernstedt, 1873-1880

Friherre A.W. Stiernstedt föddes den 14 december 1812 i Stockholm. Efter studier i Uppsala 1829-33, avslutade med examen för inträde i rättegångsverken, inskrevs Stiernstedt som extraordinarie i ett antal ämbetsverk, som brukligt var. År 1843 tog han avsked från sina befattningar där. Vid sitt gifte med friherrinnan Ulla Maria Agnes Liljencrantz bosatte han sig på hustruns fideikommiss, Hässelbyholm i Fogdö socken, Södermanland.

Redan 1836 hade han sökt sig till hovet: kammarherre (1849), ceremonimästare vid hovet (1852), riksheraldiker (1855) samt rikshärold (1855). Stiernstedt deltog i ständsriksdagarna 1844-66. I samband med dessa var han ledamot i en rad utskott. Han var emellertid starkt konservativ och en stor motståndare till representationsreformen 1866. Tillsammans med Magnus Lagerberg lät han slå en medalj (Hyckert NM XIII Karl XV nr 2) över denna "olycka".

August Wilhelm Stiernstedt ägde en av de största privata samlingarna av mynt och medaljer i vårt land samt en betydande autografsamling. Stiernstedt var även skicklig inom den heraldiska forskningen. Han ansågs vara ytterst samvetsgrann, kringsynt och bevandrad inom sina intresseområden. Samtiden såg honom som ett "levande lexikon". Inom numismatiken får man räkna honom som den förste moderne forskaren kring Sveriges mynt- och pollethistoria. Bli har han genom arbeten om den svenska kopparmyntningen lagt en ännu bestående grund för kännedomen om detta invecklade och svåröverskådliga ämne. Bland Stiernstedts vetenskapliga verk finns *Blick på Sveriges mynt- och penningväsen under de senaste 300 åren* (1859); *Om kopparmyntningen i Sverige och dess utländska besittningar* (1863-64); *Beskrifning öfver svenska kopparmynt och polletter* (vol. 1-2, 1871-72); *Om myntorter, myntmästare och myntordningar i det nuvarande Sverige* (1874); *Om myntorter, myntmästare och mynt-*

ordningar i Sveriges forna Österjöprovinser och tyska eröfringar (1878) m.m.

Stiernstedt var den förste, som satte sitt namn under Svenska Numismatiska Föreningens stiftelseurkund, vilket skedde den 21 maj 1873. Redan tidigare hade 18 numismatiker (däribland Stiernstedt) samlats till ett möte den 2 december 1872 för att tillsammans utforma ett "Prospekt" eller utkast till en svensk numismatisk förening. Även då under-tecknade han detta dokument. Stiernstedt blev föreningens förste ordförande. Han var också aktiv vid skapandet av föreningens organ *Numismatiska Meddelanden*. Över Stiernstedts myntkabinett har utkommit: *Beskrifning öfver A.W. Stiernstedts svenska myntkabinett* (1880; denna beskrivning var gjord av Stiernstedt själv och utkom, medan han ännu levde, som *Numismatiska Meddelanden* nr VI & VII); *Beskrifning öfver Stiernstedts norska och danska myntkabinett* (1881) och *Catalogue descriptif de la collection des monnaies antiques de feu baron A.W. Stiernstedt par O. Heilborn* (1882). Stiernstedt sålde vid ett par tillfällen ett större antal myntdubbletter.

August Wilhelm Stiernstedt avled 20 september 1880 under ett besök hos friherre E. Hisinger på Brödorp, Pojo socken i Finland. Han blev 67 år.

Stiernstedts svenska myntsamling såldes till Herman Frithiof Antell, som donerade den till Helsingfors universitet (nu i Nationalmuseets myntkabinett). Samlingen av antika mynt såldes till bankir Sven Magnus Swenson i New York. Swenson donerade sin efterlämnade myntsamling, då värderad till 100 000 dollar, till Texas statsuniversitet (om Swenson se en uppsats i *Stockholms Tidningen* 22 augusti 1902 – *Två svenska märkesmän i Texas*). Det torde varit Swenson som av Bukowski på hans auktioner benämndes "Amerikanaren".

I dödsrunorna över Stiernstedt finns beskrivningar av hans yttre och hans uppträdande: "Till sitt yttre hade frih. Stiernstedt ett synnerligen imponerande utseende. Egande en ståtlig figur samt ett grant huvud,

väckte han uppmärksamhet, der han gick fram. Dertill var han en man utan stora anspråk, personligen älskvärd, och egde en fin verldsmannabildning. Han kan med allt skäl betraktas såsom en verklig riddersman."

Stiernstedts kista nedsattes i Stiernstedtska familjegraven på Nya kyrkogården (dvs Norra kyrkogården i Solna) och kring denna samlades anhöriga och anställda, ledamöter av fornminnes- och numismatiska föreningarna m. fl.

Hans Hildebrand, 1881-1883

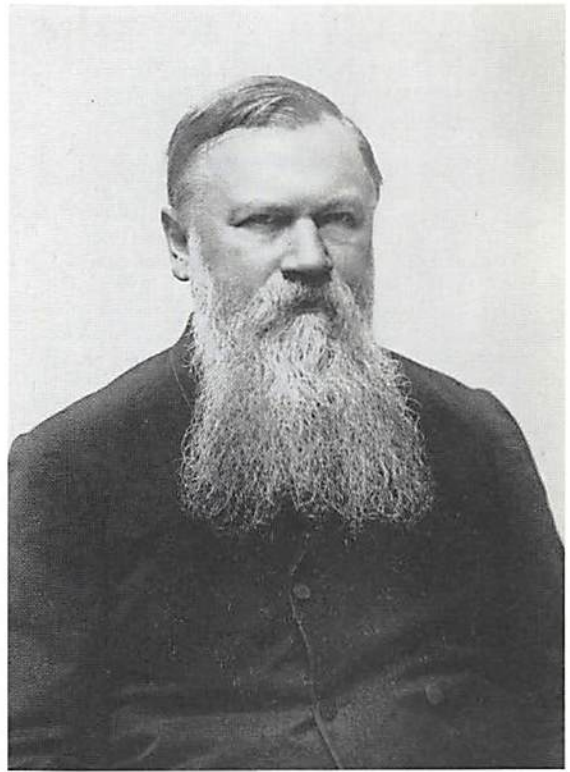
Hans Hildebrand föddes den 5 april 1842 i Stockholm. Hans far var den store numismatikern och riksantikvarien Bror Emil Hildebrand. Sonen blev e.o. amanuens i Vitterhetsakademien och förste amanuens där 1871 samt var riksantikvarie, garde des médailles och Vitterhetsakademiens sekreterare 1879-1907.

I Uppsala studerade Hildebrand huvudsakligen historia och fornnordisk litteratur. Hans arkeologiska och kulturhistoriska författarskap är omfattande och ofta banbrytande. Hildebrands första verk var *Svenska folket under hednatiden* (1866) och *Lifvet på Island under sagotiden* (1867 och 1883); sedermera utgav han även flera arbeten i jämförande fornkunskap, etnografi och religionshistoria, såsom *De lägre naturfolkens konst. Folkens tro om sina döda*. I en epokgörande avhandling, *Bidrag till spännets historia* (1872), framlade Hildebrand, ungefär samtidigt med Montelius, den sedan ryktbara typologiska metoden. Hildebrands huvudområde var medeltiden, som han behandlade ur politisk synpunkt i del II av samlingsverket *Sveriges historia*, ur kulturhistorisk i *Sveriges Medeltid* (tre band, ofullbordat), varjämte han i omkring 200 större och mindre uppsatser, till största delen i *Antikvarisk tidskrift för Sverige* och Vitterhetsakademiens *Månadsblad*, framlade en mängd detaljresultat.

Som riksantikvarie nyskapade Hildebrand 1880 det småningom så betydelsefulla Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA).

August Wilhelm Stiernstedt,
fotograf Math. Hansen, Stockholm. KB.

Hans Hildebrand, "Fotografi efter naturen och ljustryck
af C. Westphal, Stockholm". KB.

Liksom fadern stred Hildebrand för centralmuseitanken men fick där modifiera sitt program. Hildebrand genomdrev kyrkorestaureringar och var med om att rädda Visby kyrkoruiner från förstörelse.

Som numismatiker framträdde Hildebrand med betydande museala initiativ. Det var far och son Hildebrand som skapade Kungl. Myntkabinettets utställning i Nationalmusei byggnad. Som numismatisk forskare och författare blev Hans Hildebrands studier kring medeltidens mynt mycket viktiga. I monumentalverket *Sveriges medeltid* (vol. I) finns ett 160 sidor långt kapitel om *Sveriges mynt under medeltiden* (separattryck 1887). Denna studie innehåller både kronologiskt system och utkast till penningväsendets och prisbildningens historia. Andra betydande uppsatser är bl.a. *Solidusimporten till Sverige under den tidigare järnåldern* (i *Från äldre tider*, 1882), *De öster- och västerländska mynten i Sveriges jord* (i *Historiska studier. Festskrift tillägnad C.G. Malmström*, 1897).

Hans Hildebrand gav sig även in på ett helt nytt område, nämligen sedelhistoria. Han skrev arbetet *Se-*

delsamlingen i riksbankens myntkabinett (1915), vilket arbete utkom två år efter Hildebrands död. Till sammans med Oscar Montelius författade han *Bidrag till de svenska sedlarnas historia*.

Hildebrand blev 1881 ordförande i Svenska Numismatiska Föreningen. Därmed fick föreningen en mycket erfaren ledare. Men Hildebrand var också svårt tyngd av en närmast omänsklig arbetsbörda. Därför kunde det inte bli tal om några stora insatser i föreningen och inte heller någon längre ordförandeperiod. Senare skulle han emellertid bli ordförande i Svenska turistföreningen, ledamot av Vetenskapsakademien och Svenska Akademien. Märkligt nog var han med vid bildandet av Fredrika Bremerförbundet, vars ordförande han var 1884-1903.

Hans Hildebrand var en polyhistor av stora mått, initiativrik på många områden, med oerhörd arbetskraft och som forskare mycket självständig. Med sitt stora skägg blev han en känd figur såväl i internationella vetenskapliga kretsar som vid hovet och i Stockholms sällskapsliv, där hans breda och djupa bildning,

imponerande kunskaper och godmodiga humor gjorde honom ytterst populär.

Hans Hildebrand avled i Stockholm den 2 februari 1913 och han begravdes på Norra kyrkogården i Solna.

Georg Wolfgang von Francken,
"Cabinet Fotografi Augusta Zetterling,
Stockholm". KB.

T.v. Carl Snoilsky, fotograf Selma Jacobsson, Stockholm. KB.
T.h. Johan Otto Wedberg, okänd fotograf. KB.

Georg Wolfgang von Francken, 1883-1891

Georg Wolfgang von Francken föddes den 26 mars 1827 i Stockholm. Han blev underlöjtnant vid Andra livgardet (dvs Göta livgarde) 1847, förste löjtnant 1859, kapten 1863, erhöill avsked som major i armén 1878 och befordrades till överstelöjtnant i armén 1884. Han deltog i alla ständsriksdagarna 1853-65 och var under 1860-talet statsrevisor samt blev 1869 av Första Kammaren utsedd till suppleant i statsrevisionen. Han tillhörde Stockholms stadsfullmäktige från dess begynnelse (1863-91). För att öppna en trafikled i dåvarande Seved Båatgatans förlängning bildade han Tyskbagarebergens Aktiebolag. Till resultatet hör nuvarande Nybrogatan. Han var också bolagets ordförande och störste intressent. Då trafikleden – Carl XV:s port – öppnades 1868, erhöill von Francken Vasaorden i briljanter – en tröst, eftersom han ruinerat sig på företaget. Från 1870 var han inspektör för skolungdomens vapenövningar och 1871 blev han ordförande i Stockholms frivilliga skarpskytteförening. Han var 1851 en av stiftarna av Militärsällskapet i Stockholm. Georg Wolfgang von Francken av-

gick som SNF:s ordförande vid årsmötet i maj 1891. Hans hälsa var då angripen och han avled redan i september 1891.

Tyvärr är endast litet känt om von Franckens myntsamling. Troligen hade han hunnit sälja merparten före sin död. Bouppteckningen tar upp ett mycket lågt värde på "gamla mynt". En annan kollektion hade han långt tidigare skänkt till Militärsällskapet (den är sedan länge såld). En brorson, Georg von Francken, var ivrig samlare av framför allt ryska mynt (sålda genom Bobergs auktioner 18-19 oktober 1926).

Carl Snoilsky, 1891-1903

Greve Carl Snoilsky föddes den 8 september 1841 i Stockholm. Som enda barnet växte Snoilsky upp i en traditionsrik, ombonad miljö. Modern var statsfru hos drottning Desideria och vistades långa tider på Rosersberg, dit hon ibland tog med sig sonen. Carl Snoilsky gjorde två "karriärer" – ämbetsmannens och skaldens.

Han var 1865-79 i utrikesdepartementets tjänst och blev 1876 chef för politiska avdelningen där. 1878 med titeln kansliråd. Efter skilsmässa, nytt gifte och avsked bosatte han sig först i Florens, sedan i Dresden. År

1890 återvände han till Stockholm som chef för Kungl. Biblioteket.

Snoilsky blev ledamot av Svenska Akademien 1876. Han började som poet i "Signaturernas" Uppsala under pseudonymen *Sven Tröst*. Hans lyrik, omfattande färgstarka, av en elegant sensualism präglade dikter och hänfödda frihetssånger, slog genast igenom (*Smådikter*, 1861; *Orchidéer*, 1862; talrika dikter i Signaturernas kalendrar). Uppskattade blev särskilt hans dikter med italienska motiv. År 1871 utkom hans eleganta *Sonetter*. Efter en häftig personlig kris framträdde Snoilsky med *Nya dikter*, skrivna i utlandet. Hans sista stora samlingar *Dikter* (1-2) utkom 1887 och 1897.

Redan som barn började Carl Snoilsky samla på sigill men snart tog myntintresset över. Som numismatiker deltog han vid stiftandet av Svenska Numismatiska Föreningen 1873. Samma år lät han trycka en beskrivande katalog över sin svenska myntsamling: *Ett svenskt myntkabinett samlat och beskrivet af Carl Snoilsky*. Av katalogen kan man utläsa att Snoilsky då hade 1 950 nummer – däribland många sällsynta mynt. Det rör sig om mynt från medeltiden till 1700-talet. Hans intresse omfattade även medaljer.

Inom detta område skrev han uppsatsen *Svenska enskilda personers minnespenningar efter 1860* (NM II, s. 38-64, 1875). Han råkade i en ekonomisk kris 1878 och tvingades därför sälja större delen av sin svenska myntsamling till Göteborgs museum.

Under hela tolv år verkade Carl Snoilsky som ordförande i Svenska Numismatiska Föreningen, 1891-1903. År 1897 ledde han en delegation som uppvaktade Oscar II med SNF:s hyllningsmedalj i guld. Inskriften hade han uppenbarligen författat. Han avgick med döden den 19 maj 1903.

Johan Otto Wedberg,

1903-1906

Johan Otto Wedberg föddes den 31 mars 1826 i Stockholm. Efter universitetsstudier och avlagd hovrättsexamen fick Wedberg tjänst vid Svea hovrätt. Han kom sedan att tjänstgöra som domare, assessor, revisionssekreterare, byråchef för lagärenden och till sist justitieråd.

J.O. Wedberg måste betraktas som en hängiven samlare av mynt, medaljer, polletter och numismatisk litteratur. Han var road av både svenska och utländska mynt. I samlingen fanns en lång rad sällsyntheter. Merparten av samlingen såldes genom T.G. Appelgrens auktioner (katalogerna nr 15, 16 och 17) 1912. Totalt såldes 2 218 nummer. I Wedbergs forna hem, Lidingsberg på Lidingö, finns fortfarande hans myntskåp kvar. Över skåpet hänger ett inramat porträtt av honom. I Antikvarisk-topografiska arkivet i Stockholm finns J.O. Wedbergs klippssamling. Klippen förvaras i tio helfranska band från 1700-talet. På de blanka vita sidorna har Wedberg klistrat in numismatiska notiser från fyra århundraden. De sista klipporna är från hans sista levnadsår. Klippen behandlar nya mynt, beskrivningar på nya medaljer, kungörelser, myntfynd, myntauktioner, myntannonser, personalia om myntsamlare m.m. Wedberg var under många år frimurareordens mynt- och medaljvårdare. Han skrev en del artiklar i de första femton banden av *Numismatiska Meddelanden*.

Wedberg var en av Svenska Numismatiska Föreningens stiftare. Under många år ingick han i föreningens styrelse. Efter greve Snoilskys död kallades han till ordförande. Detta var han åren 1903-06, därefter blev han hedersledamot. Han avled i Stockholm 10 februari 1912.

Victor Edvard Lilienberg,

1906-1916

Victor Edvard Lilienberg föddes den 7 april 1839 i Kristianstad. Efter studier i Lund genomgick han åren 1859-61 kurser i Högre artilleriläroverket vid Marieberg, Stockholm. Han blev major vid Väg- och vattenbyggnadskåren. I och med de stora järnvägsbyggnationerna i Sverige under andra hälften av 1800-talet fanns det många och välavlönade tjänster för en ingenjör med vattenbyggnader som specialitet. Därför knöts han till Statens Järnvägar åren 1857-72. När Stora Bergslagsbanan skulle byggas 1872-75 fanns Lilienberg med. Vid slutet av sin yrkesverksamma tid var han anställd av Stockholms stad som arbetschef vid stadens brobyggnader.

V. E. Lilienberg blev medlem i Svenska Numismatiska Föreningen 1897. Hans samling var inte särskilt märkvärdig, men han hade ett stort intresse för ämnet – framför allt ville han verka inom föreningen och i synnerhet forska och skriva om svenska personmedaljer. Detta hade visserligen Bror Emil Hildebrand redan gjort 1860 men mycket hade hänt sedan dess. Nu föll det på Lilienbergs lott att fullborda den av Bror Edvard Hyckert påbörjade andra delen av *Minnespenningar öfver svenska män och kvinnor beskrifna af Bror Edv. Hyckert och V. E. Lilienberg* (1915, NM XV:2). Lilienberg utarbetade en *Förteckning öfver Timmermansordens mynt- och medaljsamling upprättad 1910*. Under en lång följd av år var han också föreståndare för Timmermansordens mynt- och medaljsamlingar.

Vid början av sekelskiftet fanns det inom Svenska Numismatiska Föreningen en kärna av medlemmar, som önskade bilda en klubb för intensivare samlande och studium av mynt och medaljer. På föreningens årsmöte 1905 skapades en kommitté för att uppgöra förslag till bildandet av en numismatisk klubb. Kommittén bestod av Lilienberg, A. Bernström och mynthandlaren Daniel Holmberg. Vid ett extra sammanträde med föreningen beslöt man att bilda *Numismatiska Klubben*. V. E. Lilienberg utsågs till dess klubbmästare. Naturligtvis kan det vara en farlig utveckling för en förening att det inom den bildas en elitklubb med flera av de mest drivande samlarna som medlemmar. Kanske var utnämmandet 1906 av Lilienberg en åtgärd för att undvika splittring av före-

Victor Edvard Lilienberg, fotografi ur *Porträtt-Album 672. KB.*

Axel Wahlstedt, okänd fotograf.

ningen. Hur som helst fanns klubben kvar till 1928. Under Lilienbergs ordförandetid pågick en tämligen svår strid mellan två styrelsemedlemmar (Sven A. Ljunggren och Bror Edvard Hyckert). Striden avgjordes 1909.

V. E. Lilienberg avled i Stockholm den 24 oktober 1916.

Axel Wahlstedt, 1916-1934

Axel Wahlstedt föddes den 11 januari 1867 i Kristianstad. Han studerade i Lund och blev fil. kand. 1887 och med. kand. 1890. Därefter blev han med. lic. i Stockholm 1898. Han inledde därefter en bana som läkare

Ernst E. Areen, okänd fotograf.

inom det militära. Längsta tiden var han fältläkare vid femte arméfördelningen åren 1917-32.

Wahlstedt hade ett mycket stort intresse för numismatik och medaljhistoria. Han inträdde därför vid seklets början som medlem i Svenska Numismatiska Föreningen. År 1916 valdes han till föreningens ordförande. Han blev också en synnerligen aktiv sådan. I en nekrolog över Wahlstedt (i *NNUM* 1944, nr 10, s. 129 ff) sägs följande om honom: "Det är i främsta rummet Axel Wahlstedts förtjänst att en kontinuitet i den svenska forskningen inom dessa sistnämnda områden [allmän mynthistoria och medaljkonsten] under denna period kom att upprätthållas och detta på en nivå, som icke var diletantmässig utan eftersträvade en vetenskaplig standard. Såsom ordförande i vår förening under icke mindre än 18 år – betydligt längre än någon av hans föregångare och efterträdare – sammanhöll han de på skiftande områden spridda numismatiska intressena bland landets samlare, och han företrädde dem, som de flesta av oss väl känna, med fulländad auktoritet och värdighet".

En stor insats för framtida svensk numismatik gjorde han när han 1928 övertogade tobakshandlaren och numismatikern Sven Svensson att testamentera sina numismatiska och andra samlingar till Svenska Numismatiska Föreningen. Tanken var också att föreningen med hjälp av Svenssons pengar skulle kunna köpa en egen fastighet i Stockholm. Så blev det också, men landets dåliga finanser på 30-talet och en felaktig hantering inom föreningen omintet-

gjorde det fortsatta ägandet av ett eget hus.

I dag är Wahlstedt främst ihågkommen för sina forskningar. Han rörde sig över stora områden: mynthistoria under Erik XIV:s regeringstid; svensk-baltiska solidi; plåtmyntningens historia; myntväsendet i det antika Rom och kopparmyntningen i Japan. Det mesta skrev han i föreningens egen serie, *Numismatiska Meddelanden*. Den största insatsen gjorde han emellertid inom medaljhistorien. Han beslöt sig för att utkomma med en fortsättning på det Hyckert-Lilienbergiska arbetet *Minnespenningar öfver enskilda svenska män och kvinnor* (NM XVII, 1906-15). Resultatet blev katalogen *Minnespenningar öfver enskilda svenska män och kvinnor beskrivna och med personhistoriska notiser försedda, Andra följden* (NM XXIV, 1925). Tolv år senare var han färdig med tredje följden av det stora arbetet (NM XXIX:1-2, 1937-43).

Axel Wahlstedts omfattande samling av personmedaljer (ca 900 exemplar) såldes vid SNF:s sammanträden den 23 och 24 november samt 7 december 1942.

Axel Wahlstedt avled den 15 december 1943 i Stockholm.

Ernst E. Areen, 1934-1935

Ernst E. Areen föddes den 29 mars 1882 i Stockholm. Han avlade studentexamen 1899 i Kalmar och blev med. kand. i Uppsala 1910, fil. kand. i Lund 1914, fil. lic. 1916 och fil. dr i Uppsala 1925. Avhandlingen hade titeln *Uppsala Universitetsbiblioteks byggnadshistoria*. Under perioden 1910-25 hade Areen flera sjukhus-tjänstgöringar. Under samma tidsperiod var han ute på flera års utländska studieresor. År 1922 blev han t.f. notarie hos Kungl. Lantbruksakademien och var åren 1922-24 även t.f. kamrerare och notarie vid Centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. Vid sidan av sin yrkesutövning ägnade Areen sig åt forskning inom konst-, kultur- och vapenhistoria samt numismatik. Inom det senare ämnet var det särskilt belöningsmedaljer som intresserade honom. Detta område var i det närmaste oarbetat. Areen kunde då utföra ett mycket värdefullt röjnings- och uppordningsarbete. Resultatet blev handboken *De nordiska ländernas officiella belöningsmedaljer, heders- och minnestecken från 1500-talet till våra dagar* (1938). Till sammans med Sten Lewenhaupt skrev han även praktverket *De nordiska ländernas riddarordnar* (1942).

Bengt Thordeman,
foto Ateljé Bergne, Stockholm.

I *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1942 skrev han en omfattande artikel med titeln "Medaljhistoriska studier".

Det var endast under en mycket kort tid som Ernst Areen innehade föreningens främsta förtroendepost. Endast 61 år gammal avled han 13 september 1943 i Stockholm.

Bengt Thordeman, 1935-1947

Bengt Thordeman föddes den 22 september 1893 i Ununge socken i Uppland, där fadern var kyrkoherde. Efter studentexamen 1912 blev Thordeman fil. kand. 1915, fil. lic. 1919 och fil. dr 1921, allt i Uppsala. Han var assistent vid provinsialmuseumet i Halle 1918, docent i konsthistoria och medeltidsarkeologi vid universitetet i Uppsala. Hans intresse för numismatik väcktes tidigt, dock ej som samlare utan som forskare. Åren 1920-26 var han amanuens vid myntkabinettet som hörde till universitetet. År 1924 utnämndes han till amanuens vid Statens Historiska Museum. Nio år senare (1933) blev han förste antikvarie och chef för Kungl. Myntkabinettet (1933-46) samt därefter föreståndare för SHM:s medeltidsavdelning (1946-52). År 1952 utnämndes han till riksantikvarie – en post som han innehade t.o.m. 1960.

Bengt Thordemans avhandling behandlade Alsnö hus (1920), vars ruiner han grävt ut. Ännu viktigare för forskningen blev emellertid utgrävningarna 1928-30 av Korsbetningsgravarna utanför Visby. Denna stora undersökning resulterade i det internationellt viktiga arbetet *Armour from the Battle of Visby* (1939-40). För numismatiken blev Thordemans *Sveriges medeltidsmynt* (1936) av

stor betydelse. Då hade han redan tidigare skrivit flera specialstudier kring medeltidsmynten. Av stor betydelse blev också fyndet av Lohe-skatten i Stockholm 1937. Skatten utställdes mycket snabbt och en populärt skriven bok utgavs med bl a Thordeman som författare. Han skulle sedan drygt tio år senare (1948) göra en fördjupad studie kring de 17 000 mynten i skatten. Denna studie publicerades i England – "The Lohe Hoard. A contribution to the methodology of numismatics" (*Numismatic Chronicle*) – och väckte berättigad uppmärksamhet. Hans resultat kom därefter allmänt att kallas "Thordeman's law".

Bengt Thordeman skrev många artiklar som berörde svensk medaljkonst, bl a i *Almanack för alla* 1934 och 1935. Som SNF:s ordförande tog han initiativet till att förändra utseendet på föreningens medaljserie. Detta gjorde han genom att han fick kontakt med nya konstnärer: Gösta Car-ell, Svante Nilsson, Axel Wallenberg och Gerda Qvist. Han publicerade också gärna deras och andras arbeten i medlemsbladet och på andra ställen.

Som museiman var Thordeman aktiv i arbetet med att bygga upp utställningar i de nya lokalerna för Statens Historiska Museum på Östermalm i Stockholm. Han arbetade mycket med den nya Medaljsalen och konceptet till den svenska Myntsalen (1945) var också Thordemans, men utförandet lämnade han till Nils Ludvig Rasmusson och inredningsarkitekten Elias Svedberg.

Bengt Thordeman deltog vid stiftandet 1936 av Nordisk Numismatisk Union. När andra världskriget drabbade Finland, Danmark och Norge föll det i hög grad på Kungl. Myntkabinetet, Bengt Thordeman och Nils Ludvig Rasmusson att ge ut *Nordisk Numismatisk Årsskrift* medan *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* skötes av Georg Galster i Köpenhamn.

Thordeman inträdde i Svenska Numismatiska Föreningen 1933. Vid årsmötet 1935 valdes han till föreningens ordförande, en post som han beklädde till årsmötet 1947. Året därpå valdes han till föreningens hedersledamot. När Thordeman blev ordförande hade föreningen stora ekonomiska svårigheter på grund av åtaganden efter förvärvet av de Svenssonska samlingarna. Han delar förtjänsten med dåvarande riksantikvarien Sigurd Curman beträffande kontraktet om samlingarnas överflyttning som deposition i Kungl. Myntkabinetet. Det ordnades dess-

Nils Ludvig Rasmusson,
okänd fotograf 1948.

utom med ett särskilt låst rum för Sven Svenssons samlingar. Som en kuriositet kan nämnas, att Bengt Thordemans första kontakt med Svenska Numismatiska Föreningen var 1916, då ett antal medlemmar fått följa med riksantikvarie Oscar Montelius vid dennes inspektion av Alsnoögrävningarna.

Svenska Numismatiska Föreningen har hedrat Bengt Thordeman med sin vetenskapliga guldmedalj (1973) och sin förtjänstmedalj (1976) och med en gjuten porträttmedalj på 85-årsdagen. Bengt Thordeman avled den 24 mars 1990.

Nils Ludvig Rasmusson, 1947-1953 och 1962-1973

Nils Ludvig Rasmusson föddes den 3 maj 1904 i Svedala som son till en lantbrukare "söder om landsvägen". Efter studentexamen ägnade han sig åt historiska studier i Lund. År 1927 antogs han som amanuens vid det till Historiska museet i Lund anknutna myntkabinetet. Efter avlagd fil.kand.-examen flyttade han till Stockholm för att bli anställd vid Kungl. Myntkabinetet. Med särskilt tillstånd av K. Maj:t avlade han senare fil.lic. examen i numismatik för Sture Bolin. I Stockholm stannade han till 1970, då han, som dess chef sedan 1946, avgick med pension och flyttade till Sigtuna.

Det var Bengt Thordeman som under de första femton åren var Rasmussons chef. Mellan sig delade de upp ansvaret för samlingarna, som då fanns i Nationalmuseets byggnad. Thordeman tog hand om medaljerna och Rasmusson mynten, dock utan hinder för ett överskridande åt ömse håll. I och med att planerna för den nya museibyggnaden vid Narvavä-

gen började bli aktuella fick deras arbete en ny dimension. Myntkabinetet erbjöds, i jämförelse med vad som varit, magnifika lokala resurser. Nils Ludvig Rasmusson kastade sig in i arbetet med stor energi. För honom var allt möjligt. Resultatet gjorde att den svenska myntsalen – efter en idé av Thordeman – blev en helt originell och personlig skapelse. När medaljsalen och myntsalen med Elias Svedbergs och Sven Erik Skawonius bistånd stod färdiga den 12 maj 1942 respektive den 10 mars 1945 kunde Kungl. Myntkabinetet presentera sig såsom ett nytt och friskt grepp på en gammal museal uppgift, utan förebilder men självt inom kort förebild för museinredningar på olika håll. Utställningsarbetet fortsattes med salarna för svenska besittningsmynt (1959) och för utländska mynt (1970).

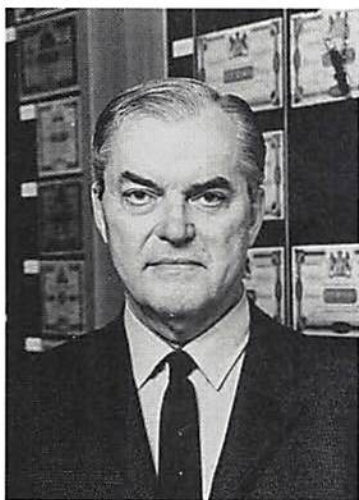
Rasmussons hela verksamhet baserade sig på forskning. För honom var numismatiken ett självständigt forskningsområde med egna metoder och egna mål. Det finns väl knappast något av numismatikens många områden där han inte gjort insatser. Men har var i hög grad tvärvetenskapligt intresserad. Hans vetenskapliga produktion var enorm, men på grund av splittringen över ett stort fält blev det tyvärr inga större arbeten av hans hand.

Nils Ludvig Rasmusson var under fyrtio år en drivande kraft i Svenska Numismatiska Föreningen – först som sekreterare och sedan som ordförande under två perioder, 1947-1953 och 1962-1973. Nackdelen med att ha en ordförande för SNF som samtidigt är chef för Kungl. Myntkabinetet är att verksamheterna lätt sammanblandas. Rasmusson ställde ständigt upp med att hålla föredrag inför föreningens medlemmar. Han lämnade också alltid beredvilligt hjälp till både forskare och samlare. En medalj av Gunvor Svensson Lundkvist över Rasmusson – som bygger på ett gjutet arbete av henne 1964 – präglades året efter hans död och en stipendiefond i hans namn har inrättats.

Rasmusson avled den 26 november 1973 i Sigtuna. Han är begravd framför koret till Gamla klosterkyrkan, Sigtuna.

Torgny Lindgren, 1953-1961

Torgny Lindgren föddes 20 oktober 1905 i Örebro som son till ett lantbrukarpar. Efter studentexamen 1924

Torgny Lindgren,
fotograf Sören Hallgren.

studerade han en tid i Uppsala och gick därefter i Riksbankens tjänst. Han skulle komma att tillbringa hela sin yrkesverksamma tid vid denna, från 1955 med den från 1600-talet härstammande titeln bankokommissarie. Torgny Lindgren var mycket språkkunnig och representerade en tid Riksbanken i Helsingfors. Hans finska sägs ha varit felfri. Lindgren avslutade sin tjänst vid Riksbanken med att ansvara för bankens stora utställning till 300-årsjubileet 1968, anordnad i Statens historiska museum, och utgav samtidigt den gedigna monografien om dess sedelhistoria. Dessutom var han idégivare till bankens jubileumssedel, 10 kronor 1968.

Torgny Lindgren blev tidigt intresserad av numismatik och började samla mynt och sedlar på 1930-talet. Men han nöjde sig inte med att enbart samla, han ville även forska och skriva. Före sin pensionering hade han hunnit med bortåt 200 olika arbeten i *Bancoposten*, *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad*, *Nordisk Numismatisk Årsskrift* m fl ställen. Hans författarskap omfattade flertalet av den svenska numismatikens områden; mynt från 1600-talet och framåt, sedlar, polletter, medaljer (inkl. belöningsmedaljer) samt undersökningar rörande några av våra mynt- och medaljonstnärer. Dessutom blev det åtskilliga artiklar som rörde såväl Riksbanken som privatbanker. Lindgren skrev flera större verk. Här kan nämnas *Sveriges mynt 1719-1776* (1953), *Riksbankens sedelhistoria 1668-1968* (1968), "*Til finska almogena mera trygghet*". En

studie kring finska språket på Rikets ständers banks sedlar (1961 och 1963) m.m. Torgny Lindgren flyttade till Uppsala och disputerade 1975 på ämnet *Banko- och riksgäldsrevisionerna 1782-1807*. Detta ämne hade han sedan länge förberett genom intensiva studier i både Riksarkivet och i Riksbankens arkiv.

Som katolik stod han Birgittinerorden nära och skrev såväl om dess vallfartsmedaljer som om klostren utanför Sverige. Han blev medlem i Svenska Numismatiska Föreningen 1936. Här kom han även att göra stora insatser. Han var självklart en flitig föredragshållare inom föreningen och han blev också medlem i den lilla inre cirkel som benämndes "örtugen" och där numismatiska problem dryftades med Erik Lindberg, Nils Ludvig Rasmusson och andra. Åren 1953-1961 beklädde han ordförandeposten. Särskilt arbetsamt var det att stå som värd vid Nordisk Numismatisk Unions möte i Stockholm 1957. Under Torgny Lindgrens tid som ordförande i Svenska Numismatiska Föreningen omarbetades och moderniserades stadgarna. Styrelsemötena förlades ofta till det sedan länge upplösta Bankmannasällskapet i Svenska Arbetsgivareföreningens hus på Blasieholmen. En tid var han redaktör för Myntkontakt/SNT, där han skrev flera artiklar.

År 1955 valdes Lindgren till korresponderande ledamot och 1965 till hedersledamot i SNF och erhöll 1975 Gustaf VI Adolf-medaljen för sin forskning. Han var också innehavare av såväl Förtjänst- som Brennermedaljerna. Han avled den 27 augusti 1984 i Uppsala. Han ligger begravd på Gamla kyrkogården i Uppsala.

Bertil af Klercker, 1961-1962

Bertil af Klercker föddes i Stockholm 31 januari 1910. Fadern var generalmajoren Tage af Klercker och modern var statsfrun Märta, f. Bohe-man. Efter officersexamen 1930 övergick Bertil af Klercker till juridikstudier. Han blev jur. kand. i Stockholm 1934 och jur. dr 1948. Han förestod Skattebyrån i Industrihuset i Stockholm. Som skattejurist fungerade han som revisor för bl a Åhlén & Holm AB och Höganäs AB. Han ingick som sakkunnig ledamot i 1949 års utskiftningskattekommitté samt i skatteutredningarna 1957-76. Bertil af Klercker fungerade som styrelseordförande i ett flertal företag som t ex AB Alfort & Cronholm, J.P. Brandt AB, Carl Axel Petterson AB och AB Tibnorinvest. Hans doktors-

Bertil af Klercker, okänd fotograf.

avhandling (1948) hade titeln *Om resultatsutjämning mellan olika beskattningsår*. Bertil af Klercker valdes till Svenska Numismatiska Föreningens ordförande 1961 men kvarstod endast ett år. Initiativet till stiftandet av Sven Svenssons stiftelse togs 1961 av Ernst Nathorst-Böös och Lars O. Lagerqvist med expertstöd av Bertil af Klercker.

Hans samlarintresse inriktades på ett mycket stort ämne – mynt från hela världen. Särskilt hans talersamling var mycket förmälig. Med mynt ur sin samling deltog han i de samlarutställningar som arrangerades av Svenska Numismatiska Föreningen. Bertil af Klercker avled den 21 april 1986.

**Nils Ludvig Rasmusson,
1962-1973, se ovan**

**Lars O. Lagerqvist,
1973-1978**

Lars O. Lagerqvist föddes 8 februari 1929 i Stockholm. Efter studier vid Stockholms Högskola blev Lagerqvist anställd 1951 vid Kungl. Myntkabinetet som då lydde under Statens historiska museum. Den första tiden var han vikarie för den tjänstledige Folke Sällström. Redan tidigt stod det klart att Lagerqvist var en ung man som skulle få en framtid inom svensk numismatik. Hans tid fylldes med mynt- och medaljbestämningar, allmänhetens förfrågningar, artikel- och bokskrivande, utställningsarbete, utredningsskrivande m.m. Han prävdade 1962-63 på att tjänstgöra som bibliotekarie vid Utrikesdepartementet (han kommer från en bibliotekariefamilj) men återkom

Lars O. Lagerqvist,
fotograf Nils Lagergren.

som museielektor vid Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museum. Han förestod då Historiska museets visningsavdelning och var själv en strålende guide. Under en tid var han knuten som konsult till medaljföretaget Sporrang (1975-78). År 1979 kom han dock tillbaka till Kungl. Myntkabinettet som förste antikvarie. Här kom Lagerqvists stora kunskaper inom svenska mynthistorien och medaljkonsten till stor nytta.

År 1983 övertog han chefsposten vid Kungl. Myntkabinettet som sedan 1975 blivit en självständig institution. Lagerqvist fortsatte som museichef fram till 1993. Under Lars O. Lagerqvists tid tog intresset för utställningsbyggande fart, men viktigast av allt, nu återkom möjligheten att museet skulle kunna få flytta till mer ändamålsenliga lokaler. Lagerqvist hade i detta syfte kontakt med Sveriges Riksbank och sparbankerna. Viktigt var också att övertyga alla beslutshavare som t ex kulturdepartementet och riksantikvarien. Under Lagerqvists tid lades grunden för ett nytt och modernt museum i centrala Stockholm. Vid sidan av alla andra uppgifter fungerade han också som president för den internationella medaljsammanslutningen Fédération Internationale de la Médaille (FIDEM) (1975-94).

Lars O. Lagerqvist har en mycket omfattande artikel- och bokproduktion som naturligtvis främst berör mynt, sedlar och medaljer, men även Dalarna, porfyr och svensk historia (Gustav I, familjen Bernadotte m.m.) finns bland specialintressena. Flera numismatiska böcker har berört hela

ämnet, ofta i samarbete med Ernst Nathorst-Böös. Han har också varit verksam inom gastronomin.

Lagerqvist valdes till SNF:s ordförande vid föreningens 100-årsjubileum 1973. Under hans tid ökade medlemstalet till 1.500. År 1977 infann sig möjligheten att till föreningen förvärva tidskriften *Myntkontakt*. Denna tidskrift skulle därefter utvecklas till att bli SNF:s organ. Senare byttes namnet till *Svensk Numismatisk Tidskrift* och den utgavs i samarbete med Kungl. Myntkabinettet.

Under Lagerqvists tid instiftas en rad av föreningens belöningsmedaljer: Förtjänstmedaljen, Brennermedaljen och Gustaf VI Adolf – medaljen för framstående vetenskapliga insatser. Även det s.k. Rasmussonstipendiet instiftades.

För många inom Svenska Numismatiska Föreningen var de utlandsresor som Lagerqvist anordnade populära. Det blev resor till Leningrad, Dresden och Berlin, London, Paris och Wien. Föreningen hade emellertid under en längre tid dragits med ekonomiska problem. För att komma till rätta med dessa krävdes kraftiga åtgärder, något som Lagerqvist själv var den förste att inse. Därför önskade han ett skifte på ordförande- och kassaförvaltarposterna.

Göran Bergensträhle, 1978-1988

Göran Bergensträhle föddes 19 mars 1924 i Helsingfors. Hans far var översten vid livregementets husarer Gösta Bergensträhle och mor var Greta, f. Löfgren. Göran Bergensträhle avlade studentexamen i Stockholm. Efter studenten utbildade han sig till officer (1946), blev kapten vid Norrbottens regemente (1954) men bedrev också språkstudier i Frankrike. Efter militärtiden anställdes Bergensträhle i Stockholms Enskilda Bank. Inom banken fungerade han på olika poster och slutade som kamrer och kontorsförståndare vid SE-banken.

Göran Bergensträhle blev medlem i Svenska Numismatiska Föreningen under 1950-talet. I samband med föreningens ekonomiska svårigheter invaldes han i föreningens styrelse och blev omedelbart dess ordförande. Som ny kassaförvaltare inträdde byråchefen Nils-Uno Fornander. Deras första uppgifter blev att ordna ekonomin och ansvarsfrågorna. Flera av föreningens tidigare ordföranden hade varit yrkesverksamma numismatiker men i det rådande eko-

Göran Bergensträhle, okänd fotograf.

nomiska läget stod det klart att forskare och ekonomi inte hörde ihop. Efter det att Bergensträhle och Fornander lyckats rädda läget kunde man åter börja ägna sig åt mer normal föreningsverksamhet.

Göran Bergensträhle ville göra föreningen mer synlig i samhället. Till detta syfte tog han en rad initiativ. Bl a förlades årsmötena i olika delar av Sverige. Han startade också en numismatisk spalt i Sydsvenska Dagbladet. För att försöka samordna den numismatiska verksamheten i Sverige (myntkabinettet, föreningar, mynthandel osv) skapade han ett organ som kallades "Numismatisk Samverkan" (NUMSAM). De goda föresatserna kunde emellertid av olika orsaker inte fullföljas.

Under Bergensträhles ordförandetid utkom tre utgåvor av *Numismatiska Meddelanden* med ytterligare en volym under utgivning. Inom området utställningar hade föreningen gjort lyckade satsningar, t ex Myntets Dag på Statens Historiska Museum (1981), Stockholmia 86 och mindre arrangemang i anslutning till de årligen återkommande antikmässorna i Stockholm.

Bergensträhle fick möjlighet att genom ett par viktiga inköp bygga upp en numismatisk samling i Skandinaviska Enskilda Banken. Hans eget område är Nordens mynt och mynt från antikens Grekland. Göran Bergensträhle har bidragit med artiklar i *Myntkontakt - Svensk Numismatisk Tidskrift*. Han blev korresponderande ledamot i SNF 1988.

Torbjörn Sundquist, 1988 -

Torbjörn Sundquist föddes den 6 december 1939 i Stockholm. Hans far var Uppsalahistorikern och landsantikvarien i Uppsala, Nils Sundquist, och hans mor var bibliotekarien Barbro, f. Johnsson. Torbjörn Sundquists skolgång förlades till Uppsala och avslutades med studentexamen 1959. Därefter fortsattes studierna vid Uppsala universitet: fil. mag.-examen 1966. Under åren 1967-97 var Torbjörn Sundquist knuten till storföretaget Atlas Copco. Vid slutet av Atlas Copco-tiden var han projektledare för teknisk utveckling och automatisering för gruvbrytningsutrustning och datorisering. Han blev medlem av Svenska Numismatiska Föreningen 1973 och blev medlem i dess styrelse 1978. Inom styrelsen innehade han olika poster (sekreterare och vice ordförande) innan han 1988 valdes till ordförande.

Torbjörn Sundquist har i hög grad koncentrerat sig till föreningens kärnverksamhet. Samarbetet med Kungl. Myntkabinetet har fördjupats, vilket bl a tagit sig uttryck att föreningens organ *Svensk Numismatisk Tidskrift* nu utges i samarbete med KMK. Svenska Numismatiska Föreningen har nu fått en ny och vär-

*Torbjörn Sundquist,
fotograf Jan Eve Olsson.*

dig lokal på Banérgatan 17 i Stockholm. Flytten till Banérgatan möjliggjordes av Sven Svenssons stiftelse för numismatik. Under senare år har flera ärenden uppseglat som krävt principiella ställningstaganden. Motivet har i hög grad varit ordning och reda. Därför har arbetet med Sven

Svenssons samling intensifierats och forcerats. Målsättningen är att samlingen skall vara genomgången till år 2000. Stor kraft ägnades unionsmötet i Stockholm 1995. Till detta möte hade även en särskild volym utkommit i serien *Numismatiska Meddelanden* (XL), som fick titeln "Myntningen i Sverige 995-1995". Föreningen fick även möjlighet att delta i utgivandet av en vacker volym om Julius Haganders myntsamling. Två mycket omfattande festskrifter (ingående i serien *Numismatiska Meddelanden*) utgavs för att hedra Lars O. Lagerqvist respektive Ulla Westermark. Sundquist har själv deltagit med artiklar inom olika områden. Han har även recenserat många nya numismatiska verk.

Torbjörn Sundquist började samla svenska mynt 1976. Han har främst intresserat sig för svenska mynt från 1300-, 1500- och 1700-talen liksom för svensk numismatisk litteratur. Han har också ägnat stor möda åt forskningar kring den svenska numismatikens fader: Elias Brenner. I detta ingår även studier kring de porträttminiatyrer som Brenner målade.

Sundquist kallades till korresponderande ledamot i SNF 1989. □

Pollettsamlare!

Smärre Skrifter Nr 7

En ny publikation från Svenska Numismatiska Föreningen har nu kommit från tryckeriet. Smärre Skrifter Nr 7 handlar om svenska militärpolletter och är författad av Magnus Widell. Du har nu möjlighet att köpa den från föreningen för endast **100 Skr + porto** (20 Skr). Boken är på 96 sidor och är ett viktigt bidrag till studiet av polletter då övergripande, uppdaterade, verk över Sveriges polletter ännu ej finns att tillgå.

Boken beställs enklast genom insättning av ovannämnda belopp på postgiro 15 00 07-3. Vid eventuella frågor kontakta vårt kansli på nedanstående adress. Boken kan också köpas i butiken på Kungl. Myntkabinetet.

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Kansli: Banérgatan 17 nb, 115 22 Stockholm. Telefon: 08-667 55 98. Fax: 08-667 07 71.

E-post: snf@wineasy.se – Kansliet är bemannat: Onsd. - torsd. 10.00-13.00.

Kungl. Myntkabinettet

Sveriges Ekonomiska Museum

Slottsbacken 6

Stockholm

UTSTÄLLNINGAR

All världens pengar

Museets utställningar inleds med ett ämne som berör alla – pengar! I olika temadelar som tex "Vad är pengar?", "Myntets början", "Makten över pengarna" och "Pengar i krig" beskrivs pengarnas spännande historia under mer än 2.500 år. Och naturligtvis Sveriges mynt!

Rikets finanser

Visste ni att Sverige har världens äldsta centralbank? Historien om Sveriges Riksbank, affärsbankerna, börsen, försäkringsbolagen mm ingår i denna mycket moderna utställning som skildrar idéer, institutioner och förlopp i den svenska ekonomiska historien från 1600-talet och framåt.

Spara i bössa och bank

Människan har alltid sparat! Här är historien om hur vi sparade innan bankerna fanns. År 1820 inrättades den första sparbanken i Sverige – här finns berättelsen.

Summa summarum

Pengar i lek, saga och verklighet är ett av ämnena för detta rum som är ägnat till barn och ungdom. Här får vi nya aspekter på detta eviga tema. Ett sjunket skepp med en äkta sjörövarskatt finns också.

Medaljkonsten

Vem har väl inte hört talas om nobelmedaljen? Medaljens mer än 500 år långa historia är temat för detta rum. Här visas de finaste svenska medaljerna, fantastiska klenoder, renässansmedaljer och Gustav III:s historia.

Museets öppettider

Tisdag–Söndag	10–16
Måndag	Stängt

ANNAN VERKSAMHET

Museibutik

I entréhallen finns butik med försäljning av smycken, souvenirer, vykort och litteratur med anknytning till museets samlingsområden. *Tel. 08-5195 5304.*

Konferens- och festlokaler

Kungl. Myntkabinettets hörsal är fullt tekniskt utrustad och har plats för 70 personer. Lovisa Ulrikas bibliotek utgör ett exklusivt sammanträdesrum med plats för 14-18 personer. Två mindre grupprum för 4-8 personer finns också på samma plan. Entréhallen med dess vackra kalkstensgolv och ockragula väggar lämpar sig väl för cocktails, mottagningar, dans och andra festligheter. *Tel. 08-5195 5310.*

Myntkrogen, museets restaurang och café

Myntkrogen drivs i restaurang Leijontornets regi. Lokalen rymmer 70 personer och har fullständiga rättigheter. Under museets öppettider serveras husmanskost och lättare rätter. Kvällarnas festvåningsverksamhet ger chansen till mer exklusiva rätter tillagade på förstklassiga råvaror. *Tel./fax 08-10 45 90.*

Något om Sven Svensson

Av Göran Wahlquist

Många som hållit på med myntsamlande och numismatik under de senaste decennierna har säkert hört talas om Sven Svensson och Svenssons samling. Faktum är att denne man hade den hittills största privat hopsamlade kollektionen av svenska mynt. Han började sannolikt någon gång i slutet av 1800-talet att lägga upp sin samling. Sven Svensson blev medlem av föreningen 1907 och blev styrelseledamot 1921.

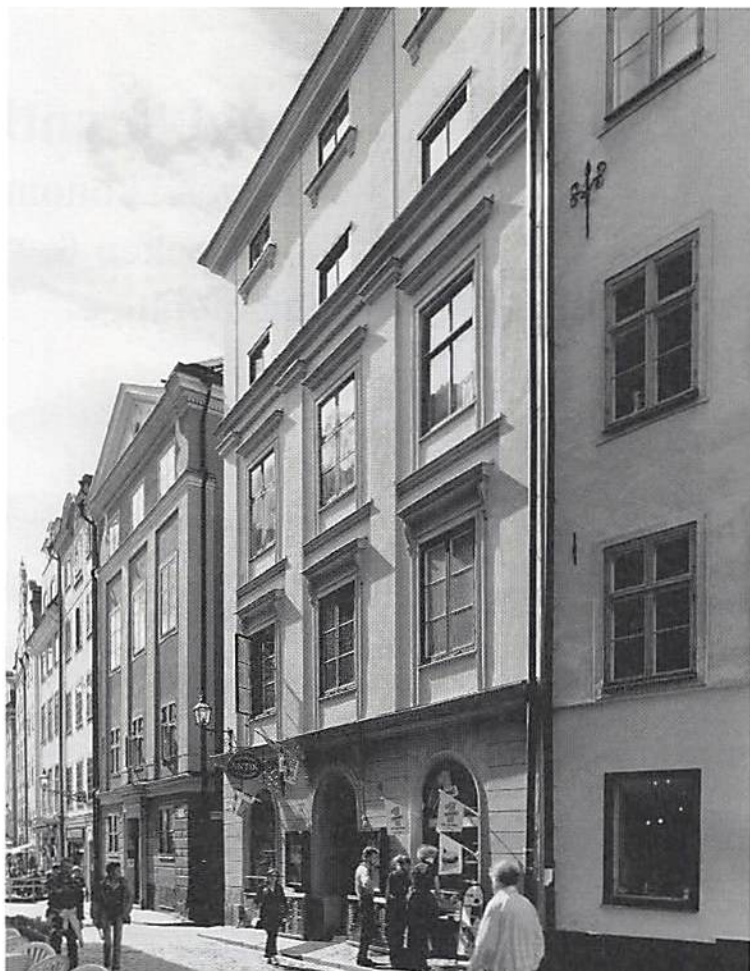
Sven Svensson bodde i Gamla Stan i Stockholm i kvarteret Ajax med adress Trångsund 10. Huset är beläget alldeles intill Storkyrkan vid Stortorget. Någon gång i slutet av 1880-talet hade han tagit över broderns företag i tobaks- och reseaffärsbranschen. Han avyttrade snart det mesta av rörelsen men behöll tobaksaffären på Slussplan 1-3 i Stockholm. "Svensson på Slussen" var länge ett begrepp under de tidigaste decennierna av 1900-talet. Sven Svensson var även aktiv i fackhandelskretsen bland tobakshandlarna.

Men det var dock samlandet som uppenbarligen tog upp en stor del av hans tid. Svensson var en av det tidiga 1900-talets stora samlare. Han samlade inte bara numismatiska föremål utan även frimärken, autografer, etiketter för vin, sprit och tobak samt charta sigillata, fjärilar och knappar m.m.

Det enda som Svensson publicerat är en artikel om Olof skötkonungs mynt. Den trycktes i *Numismatiska Meddelanden* XXIII (1923) (den finns även som ett separat tryck med eget omslag och med Sven Svenssons porträtt). Han försökte här göra ett systematiskt upplägg av myntserierna. Artikeln är ett bevis på hans intresse att vetenskapligt bearbeta det numismatiska materialet.

Samling

Sven Svensson lade ner stora belopp på sina samlingar men mest på myntsamlingen. År 1914 inköptes för väldigt mycket pengar – 116 000 kronor – en myntsamling av grosshandlaren Israel Berghman (1864-1945). En del av den kom från Carl Wilhelm Burmesters samling som Berghman köpt 1906. Några av de verkligt sällsynta och dyrbara mynten i Sven Svenssons samling har med största

Svensson hade sin bostad i Trångsund 10 i Gamla Stan i Stockholm.

sannolikhet kommit denna väg. Burmester var nämligen känd som en mycket sparsmakad samlare med sinne för de verkliga rariteterna. Sven Svensson var också köpare på den första delen av auktionen på Bruuns samling 1914. Ända till slutet av sitt liv förkovrade Sven Svensson sin samling. Han gjorde exempelvis en hel del inköp på Cavalliauktionerna 1927, som hölls av Bobergs mynthandel i Stockholm.

Av det lilla material som finns kvar i form av Sven Svenssons personliga anteckningar återfinns anteckningsböcker med systematiskt uppställda förteckningar av riksdaler- och markmynt men också över silverskiljemynten. Förteckningarna upptar den exakta omskriften på mynten och är till viss del illustrerade med blyertsteckningar av en del mynt. Silverskiljemynten har tydligen varit ett stort intresse. Stora serier av dessa finns nämligen i sam-

lingen. Exempelvis finns inte mindre än 95 silverertörringar fördelade på sju årtal från drottning Kristina.

Testamentet

Svensson dog i lungtuberkulos den 12 maj 1928 på Maria sjukhus i Stockholm.

Svensson bestämde att SNF skulle bli hans huvudarvinge. Detta innebar att han testamenterade sina samlingar av mynt, medaljer, polletter, frimärken, charta sigillata, öl- och vinetiketter och numismatisk litteratur till föreningen. Över samlingarna och litteraturen skulle upprättas en fullständig katalog. Föreningen skulle också erhålla lejonparten av Svenssons återstående kvarlåtenskap, vilken i form av obligationer och konstanter uppgick till över 90 000 kronor. Enligt testamentet skulle av dessa medel bildas en fond för inköp av en fastighet i Stockholm med "erforderlig inredning".

1334 - 1855
 Myntmynt, efter följande:

den kungliga, som följande följande, och som mynt för med
 1536 års kungliga och guldmynt med högä guld och silver, som
 vände, som förtämdt och som mynt, som är det med år 1726
 smälte applicerade utställning, som
 se detta blottet korta uppställning!

1 Riksdaler 1717-1726
 Stockholm 1717-1726
 Riksdalmynt
 Riksdal 1717-1726 + GOSTAVS DEIGS SVS + REX + SVEDS + GÖTTORP + SÖMME
 1/2 guldmynt i 1/2 guldmynt, som är det med högä guld
 och silver, som förtämdt och som mynt, som är det med år 1726
 smälte applicerade utställning, som
 se detta blottet korta uppställning!

1717 GOSTAVS DEIGS SVS + REX + SVEDS + GÖTTORP + SÖMME
 1/2 guldmynt i 1/2 guldmynt, som är det med högä guld
 och silver, som förtämdt och som mynt, som är det med år 1726
 smälte applicerade utställning, som
 se detta blottet korta uppställning!

1717 GOSTAVS DEIGS SVS + REX + SVEDS + GÖTTORP + SÖMME
 1/2 guldmynt i 1/2 guldmynt, som är det med högä guld
 och silver, som förtämdt och som mynt, som är det med år 1726
 smälte applicerade utställning, som
 se detta blottet korta uppställning!

1717 GOSTAVS DEIGS SVS + REX + SVEDS + GÖTTORP + SÖMME
 1/2 guldmynt i 1/2 guldmynt, som är det med högä guld
 och silver, som förtämdt och som mynt, som är det med år 1726
 smälte applicerade utställning, som
 se detta blottet korta uppställning!

En sida ur Svenssons egen förteckning över de större silvermynten som han ägde.

År 1929 utgav föreningen en plakat till anledning av hans donationer till föreningen. Gravör var Sven Kulle och C G Hallbergs Guldsmeds AB stod för tillverkningen.

Den första katalogen - Appelgrens bouppteckningskatalog

Den första inventeringen av samlingen gjordes av T G Appelgren som vid tiden för Sven Svenssons död var amanuens på Kungl. Myntkabinetet. Appelgren hade dessförinnan varit mynthandlare och återupptog den verksamheten i mitten av 1930-talet. Appelgren förtecknade de värdefullare mynten var för sig. Mynt av lägre ekonomiskt värde behandlas i poster med en värdering för varje post. Av intresse är dock att de värdefullare mynten behandlas separat och att kvalitetsbeteckningar och en värdering finns för dessa.

Denna första katalog över Sven Svenssons samling var naturligtvis bara en första akut åtgärd. Nu återstod arbetet för föreningens styrelse att försöka hitta en lämplig fastighet för föreningen att husa i. Efter mycket letande och en hel del arbete lyckades styrelsen komma över ett hus på Kungstensgatan i Stockholm. Huset finns faktiskt ännu kvar. En lägenhet i huset ställdes i ordning som samlingslokal för föreningen.

Där förvarades även Sven Svenssons samling.

Men de goda åren varade inte länge. Deflationen i mitten av 1930-talet gjorde att hyresintäkterna blev allt lägre och länebildningen allt mer komplicerad. Till slut tvingades föreningen att sälja huset med en sådan förlust att hela kontantinsatsen gick förlorad. Samlingarna och föreningen var nu hemlösa. Den till synes prekära situationen löstes på så sätt att ett avtal upprättades mellan Kungliga Vitterhets Historie- och Antikvitets Akademien och föreningen med innebörd att samlingarna skulle deponeras på KMK med möjlighet för museet att använda samlingen för forsknings- och utställningsändamål. Föreningen skulle ha ett särskilt rum till sitt förfogande där samlingen också skulle förvaras. Avtalet slöts på 25 år och upprättades år 1935 och under tecknades av CW Kreüger och Ernst W Nilsson för föreningens del och Vitterhetsakademien av riksantikvarien Sigurd Curman och Bengt Thordeman.

Avtalet kom väl till pass ett knappt decennium senare då museets nya lokaler på Narvavägen - Storgatan stod färdiga. Vissa av samlingens svenska mynt plockades då in i den permanenta utställningen. Skälet till detta synes ha varit att många av svenssonsamlingens mynt har en hög

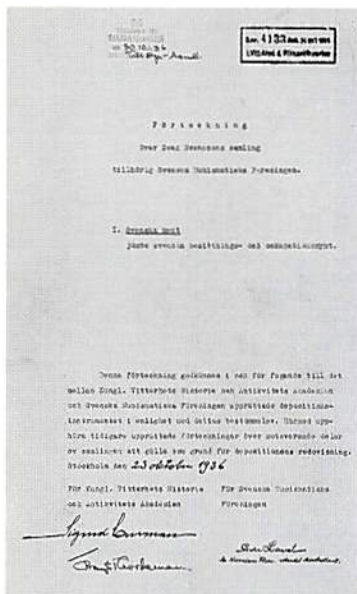
Karl X Gustav			
191	2. mark 1660.	1+	10
192	Dio.	12	3
193	Silbring. 18 groschener 1656. Kantpragel	1+	10
194	18 groschener 1657. 2. st. Kong. pragel	1	6
195	" " " " 2. st. Kong. pragel	2	1
196	" " " " 3. kronor	1	1
197	6 groschener 1658, 59. 2. st.	1+	8
198	1/24 rids 1657. 2. st. Kong. pragel	1	5
199	Stötters Riksdaler 1655	1	25
200	Riksdaler 1657. 2. st. POMER. Kantpragel	1	20
201	Dio. 2. st. POME	1	30
202	Koppar. 1/4 Bru 1659. 2. st. plant	1	3
Karl XI			
203	8. mark 1692. Utan den flöte i riksdaler	1+	20
204	4. mark 1693	1	10
205	" " 1694	1	10
206	4. mark 1664	12	15
207	" " 1685. 2. st. var. ex.	1, 1/2	8
208	2. mark 1662. 2. st. "	1, 1/2	15
209	" " 1663. G.W.	1+	15
210	" " 1664. 5. var. ex.	1, 1/2	15
211	" " 1665. 2. "	1, 1/2	7
212	" " 1666, 67, 68 (2). 4. st.	1, 1/2	6
213	" " 1669. 5. st.	1, 1/2	7
214	" " 1670, 71 (2). 3. st.	1	4

Den första förteckningen över Svenssons mynt med angivande av kvalitet och värdering av mynten.

kvalitet men också att en del mynt som fanns i KMK:s utställning var så sällsynta att KMK endast hade ett exemplar. Då både å- och fränsida skulle visas kom Sven Svenssons exemplar väl till pass. När senare Besittningssalen färdigställdes i slutet av 1950-talet kom många av Sven Svenssons mynt att finnas också i den utställningen. De aktuella mynten har suttit där ända fram till dess att KMK flyttade till Slotsbacken för ett par år sedan.

Ulla S Linder Welins katalog

När nu samlingen hamnade hos KMK beslutades att en ordentlig katalog skulle upprättas över den. Mynten skulle numreras och beskrivas och vissa referenser anges. Katalogen är i folioformat och finns i tre exemplar. Svenska mynt, besittningssmynt, sedlar, polletter, utländska mynt och medaljer tas upp i förteckningen. Sammanlagt blir det hela 30 146 nummer. Förteckningen upptar korta beskrivningar med vissa litteraturhänvisningar. Förteckningen är dagtecknad den 23 oktober 1936 och under tecknad av Sigurd Curman och Bengt Thordeman för Vitterhetsakademins räkning och av Georg de Laval för föreningen. De Laval var utsedd som svenssonsamlingarnas kontrollant.

Ulla S Linder Welins förteckning över hela Svenssons myntsamling.

Svenska Mynt		
1775.	2 Öre klippa 1764.	Ant. 551. (11902)
1785.	" " " 1766. Om klippa, om öfret 15 = 66.	(11903)
Svenska Mynt		
Svenska Mynt		
1785.	8 Mark klippa 1766. Ant. 529.	(11904)
1785.	4 " " 1766. Ant. 530.	(11905)
1785.	2 " " 1766. Ant. 531.	(11906)
1785.	1 " " 1766. Ant. 532.	(11907)
1785.	4 Öre " 1766. Ant. 533.	(11908)
Svenska Mynt		
Svenska Mynt		
1785.	Dagverk (ullen 1767. Lev. 9.	(11909)
1785.	Långgulden 1766. Lev. 11.	(11910)
1785.	" " " 1767. Lev. 12.	(11911)
1785.	40 Mark 1766. Myntskatt. 1. Fingrätt silver.	(11912)
1785.	100. Myntskatt. 1. Fingrätt silver.	(11913)
1785.	24 Mark 1766. Myntskatt. Fingrätt silver.	(11914)
1785.	12 Mark 1766. Myntskatt. Fingrätt silver.	(11915)
1785.	6 Mark 1767. Lev. 13. om frösare emblef.	(11916)
1785.	3 Mark 1766. Myntskatt. 1. guld.	(11917)
Svenska Mynt		
1785.	1/2 Fortifikations mynt. Lev. 6.	(11918)
Svenska Mynt		
1785.	2 Gulder s.d.r. Lev. 62.	(11919)
1785.	3 Gulder. Lev. 64.	(11920)
1785.	1 Gulder. Lev. 70.	(11921)

De numerärt och kvalitetsmässigt största försäljningarna gjordes vid auktionerna 1966 och 1970. Dessa är de enda auktioner som hållits utanför föreningens egen regi. Det var AB Hirsch Myntauktioner genom Hirsch mynthandel och Harry Glück som ansvarade för försäljningen. Därefter har en del smärre auktioner hållits under de år som följt. Mycket material återstår dock att sälja. Samlingen innehåller naturligtvis de värdefullaste svenska mynten men också imponerande serier av småmynt, som uppenbart har fångat Sven Svenssons intresse.

Det återstående arbetet

Den slutliga inventeringen av samlingarna pågår alltjämt. Det är ett stort och tidskrävande arbete. Arbetet har dock under 1990-talet fortskridit i en avsevärt ökad takt. Genomgången av de kungliga medaljerna och personmedaljerna är nu helt avslutad. Efter det att KMK tagit ut ett antal återstår en hel del att auktioneras ut. De medlemmar som läst auktionslistorna under framför allt 1990-talet har då och då påträffat åtskilliga svenssonmedaljer. Arbetet pågår med övriga delar – medeltidsmynten, tiden fram till våra dagar inklusive besittningsmynten. Nära slutligt avslut med KMK är pollettdelen av samlingen. Svensson hade omkring 10 000 polletter inklusive dubletter. En i sig gigantisk samling som har ett mycket stort kulturhistoriskt värde.

Foto: Jan Eve Olsson

Permutationen och KMK:s roll
Föreningen fick år 1963 permutation på Svenssons testamente och Sven Svenssons stiftelse bildades.

Detta därför att de ursprungliga intentionerna i testamentet inte kunde uppfyllas. Samlingarna ska försälgas sedan KMK uttagit vad som saknas där. Intäkterna från auktionsförsäljningarna tillförs stiftelsen. Avkastningen ska användas för inköp av föremål till KMK som saknas där och som ligger inom Sven

Svenssons samlingsområden men även till tryckningsbidrag för numismatiska vetenskapliga arbeten m.m. Ordförande i stiftelsen är myntkabinetts chef, därtill finns tre representanter från SNF och en från Kungliga Vitterhets Historie- och Antikvitetsakademien samt suppleanter.

Auktionerna

Redan i november 1963 höll föreningen den första auktionen med mynt ur Sven Svenssons samling.

"Billigt och bestämt"

Den här annonsen är från Svensk Bokhandels-Tidning lördagen 14 april 1883. Den visar klart hur tider och priser förändrats.

Kurt Hallström i Malmö har hittat annonsen.

En större myntsamling säljes nu uti Carlins bokhandel i Eslöv för 1,200 kr. Samlingen består af omkring 400 silfvermynt och 2,000 kopparmynt, specier från alla svenska regenter med undantag af Erik XIV och Carl X, en del stora kopparplåtar, många vackra brakteater, en stor del silfver- och bronsmynt från romerska kejsartiden och deraf, pappersmynt, poletter, medaljer och minnespenningar samt mynt från nästan alla länder. Myntskåp med 58 lådor följer. Ingen katalog finnes häröfver. Priset är billigt och bestämt.

Paketpost med blanka Guldmynt

Självklart har Sveriges Riksbank då och då inköpt utländska guldmynt. Detta för att ha en reserv i guld. När banken köpte guldmynt vid början av sekelskiftet var detta allmänt känt genom pressens försorg. Man slås av den öppenhet som präglade guldköp den gången.

I en tidningsnotis från 1911 berättas följande:

Till Sveriges Riksbank anlände häromdagen med paketpost från Paris 1 miljon kr i franska, belgiska, italienska och schweiziska 20 francsstycken. Guldet har inköpts av den stora franska banken Crédit-Lyonnais.

Mynt på middagsbordet

Pengar på matbordet brukar vi vanligtvis förknippa med restaurangbesök, men på herrgården Em i Kalmar län finns en annan sedvänja. När man bjuder till middag står det en liten silverskål på bordet tillsammans med alla tallriker, bestick och glas. Kring det dukade bordet samlades middagsgästerna och flera av dem brukar vara fiskare. Under middagen gick skålen runt bland de fiskeintresserade och några mynt hamnade i skålen från var och en. Vid middagen nästkommande kväll tillföll mynten den som fått den största laxen vid fisket i Emån.

Em har tillhört familjen Ulfspare sedan mitten av 1700-talet.

Källa: Edlund, R., Em. Dukade bord från Herrgården och boställen. Borgholm 1998.

Fig. 1. Medalj över Chevreul präglad till hans 100-årsdag. Formgiven av O. Roty. KMK 24929. Foto J E Olsson.

Att satsa på en ljus idé

Av Eva Wiséhn

Stearinljusens föregångare var oljelampor med veke, men redan romarna stöpte ljus. De doppade bomullstrådar i talg eller bivax. Ljus var emellertid länge en lyxvara. Det dröjde ända till 1600-talet innan det kom en metod att gjuta ljus. Det var den franske adelsmannen Sieur le Brez som var upphovsman till denna metod. Denna uppfinning gjorde att ljuset kom att användas i större utsträckning. Men ännu dominerade talg och vax som råmaterial till ljusen.

Fransmannen Michel Eugène Chevreul (1786-1889) var en fransk kemist som var lärare vid lycée Charlemagne i Paris (fig. 1). Han var också direktör för färgriet i en gobe-längfabrik och blev 1830 utnämnd till professor vid collège de France där han stannade till 1879. Då var han 93 år gammal. Hans viktigaste arbete utgavs 1813 under namnet *Recherches chimiques sur les corps gras d'origine animale* (Kemisk forskning om de animaliska fettämnenas ursprung). Chevreul beskriver här sin upptäckt av ett ämne som han kallar stearin.

Då de första stearinljusen tillverkades måste ljusets veke snoppas ofta. Inte förrän den flätade ljusveken uppfanns i Paris 1824 av Jean Jacques Cambacérés kunde stearinljusstillverkningen komma igång på allvar. Genom flätningen böjer sig veken ut mot kanten av ljuslågan, där

den förtärs allteftersom ljuset brinner. Ljusen behöver inte längre snoppas.

År 1825 tog Chevreul, tillsammans med Louis Joseph Gay-Lussac, patent på stearintillverkning. Han har i patentet beskrivit stearinfabrikationens grunddrag.

"Vi önska, att vårt patent omfattar följande användning, d.v.s. vi önska åt oss bevara den uteslutande rätten att för belysningsändamål framställa fast och flytande fettsyra, ..." (Nils Forssell s. 95).

Huvudmomenten i stearin- och ljusstillverkning är följande: fetternas sönderdelning i fettsyror och glycerin; fettsyrornas rening och pressning, då de flytande fettsyrorna skiljs från de fasta; framställningen av vekar; stöpning av ljus. Biprodukter vid fabrikationen är glycerin, beck och olein, av vilka såpa, tvål och gas kan framställas.

Chevreul klarade emellertid inte de praktiska problemen vid ljusstillverkningen. Det blev i stället chevalier Adolph de Milly som 1831 blev den förste som satte igång produktionen. Milly hade då upfunnit den s.k. kalksapofinieringen, en förutsättning för fettsyreavskiljningen. Milly använde sig av Papins gryta, eller tryckkokaren, som hade skapats av Denis Papin 1679. År 1690 hade Papin skapat den s.k. atmosfäriska ångmaskinen som möjliggjorde sapofiniering. Vattnet i grytan kokar

genom övertrycket och alstrar ånga med en temperatur på 120° C.

I Kungl. Myntkabinetets samling finns ett aktiebrev för firman Stéarinerie Française. Firman låg i St Denis på 4, Route du Landy. Det samlade kapitalet var 8.485.000 francs delade på 16.970 aktier om 500 francs stycket. Aktiebrevet är daterat 188- (utelämnad sista siffra) och är utställt av bolaget eller Société Anonyme, som det heter på franska.. Brevet visar ljusets väg från råvara till fabriksprodukt (fig. 2).

Högst upp på aktiebrevet, inom en cirkelrund ram med fasetter, är Michel Eugène Chevreul (1786-1889) avporträtterad. Knytningen till Chevreul och stearinfabriken är naturligtvis resultatet av hans forskning. Stearin, av grekiska ste'ar som betyder talg, är ett naturligt fettämne som förekommer hos djur och växter. För att kunna skapa stearin behövs bland annat talg, benfett och palmolja.

Vinjetten överst till vänster visar en vy över en vik vid någon fjärran strand. Palmerna vajar vid stranden. På land står, i förgrunden, två män och granskar några tunnor. I bildens centrum syns "infödingar" lasta ombord ett flertal tunnor på en båt. Tunnorna är förmodligen fyllda med palmolja. I bakgrunden syns några halmtaksklädda hus. På redden lig-

ger två skepp färdiga att efter lastning frakta hem oljan (fig. 3).

Vinjetten till höger visar en präriemiljö från Amerika. I förgrunden syns en cowboy till häst fösande kor och får. I bakgrunden syns fyra prärievagnar. Dessa djur bidrar förmodligen med talg och benfett (fig. 4).

Två interiörer från fabriken finns med på aktiebrevet. Den ena visar, i bakgrunden, en ångmaskin. Denna driver troligen den destilleringsapparat som syns i förgrunden. Apparaten till höger är möjligen en pressapparat (fig. 5).

Den andra visar ljusstilverkningen. I bakgrunden ser man en ljusstöpningsmaskin, en maskin för ljusvekeflätning och en destilleringsapparat. I förgrunden står en kvinna vid en apparat som skulle kunna vara tillverkning av s.k. vaxstaplar. Vaxstaplarna formades innan det svalnat kring en järnten så att de senare skulle kunna träs på ljusstakar med hållare för vaxstaplar. På golvet står

Fig. 2. Aktiebrev för firman Stéarinerie Française.

Fig. 3. Palmoljan hämtas från fjärran land.

Fig. 4. Talg och benfett utvinns i Amerika.

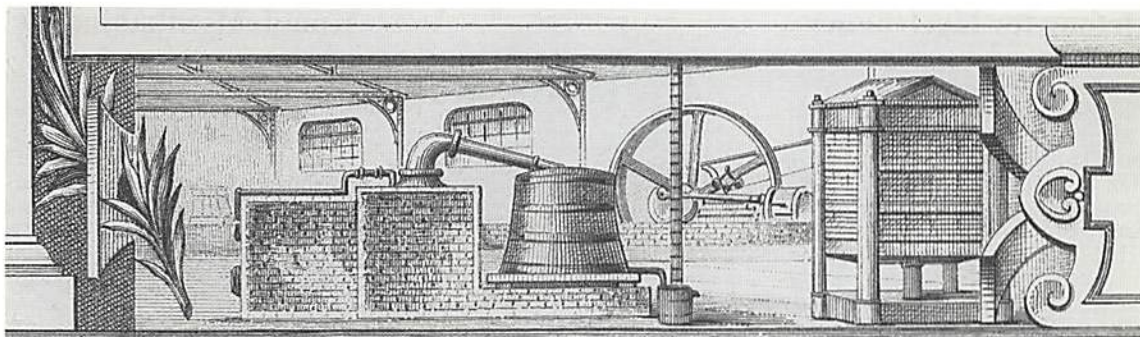

Fig. 5. Interiör från fabriken. Framställningen av ljusmassa.

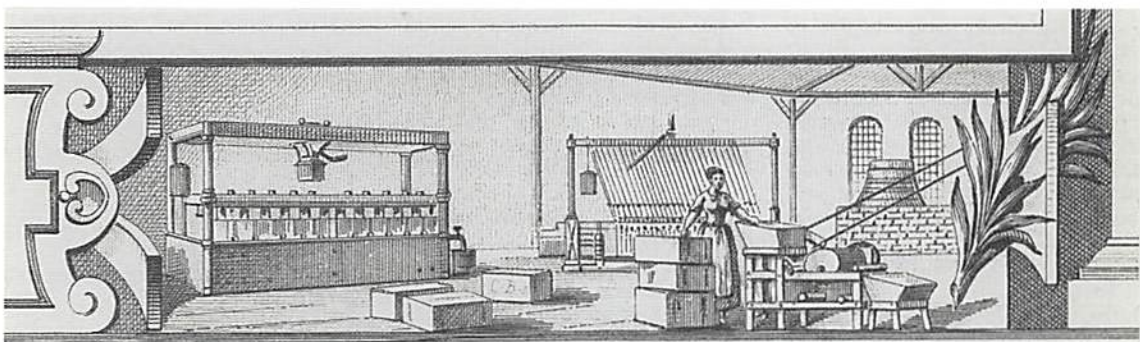

Fig. 6. Ljusstöpningen och packning av den färdiga produkten.

kartonger, möjligen förpackade med färdigglansade ljus (fig. 6).

På vardera kortsida står två keruber på ett fundament hållandes i en stav ur vilken på vänster sida lagerblad, på höger sida, eklöv sticker upp. Överst på staven tronar, på vänster sida, bilden av solguden Helios, och på den högra, eldens gud Hefaios. Fundamenten är prydda med en kombinerad fackla och Hermesstav, kanske en symbol för ljusets budbärare. Ormarna står för motsatserna ljus och mörker.

I Sverige har folk sedan lång tid tillbaka stöpt talgljus. Lars Johan Hierta upplevde stearinljus första gången i London 1837. Hemkommen till Sverige hörde han sig för vid Teknologiska institutet angående kännedom hur dessa ljus tillverkades. Genom adjunkt Johan Michaëlsson fick han höra talas om Chevreuls avhandling och fransmannens ljusstilverkning.

År 1839 startades industriell tillverkning av stearinljus, en benämning som stadfästes i november 1837, vid Liljeholmens Stearinfabrik. Hierta, Michaëlsson och Carl Palmstedt, professor vid Chalmerska slöjdskolan i Göteborg, grundade fabriken vid Liljeholmen (fig. 7).

Fig. 7. En medalj av stearin gjordes av Liljeholmens stearinfabrik inför Världsutställningen i Stockholm 1897.

Litteratur

Nathorst-Böös, E.: *Industrihistoria återspeglad i aktiebrev. Daedalus*. Stockholm 1973.

Uppfinningarnas historia. *Det Bästa*. Stockholm 1985.

Forssell, N.: *Liljeholmens stearinfabrik 1839-1939*. Stockholm 1939.

Nordisk Familjebok, Stockholm 1909.

Svensk uppslagsbok, Malmö 1950. □

Samlartillbehör från Safe, Leuchtturm, Ebol och Kabe.

Beställ kataloger och Prislister!

Brattenberg myntkatalog:

Hela Världen 1800-talet 340:-
Hela Världen 1900-talet 420:-

Örtendahls Sveriges

mynt o. sedlar 1999 56:-

Porto tillkommer.
Leverans mot faktura.

Firma Jan Svenningsson Borås

Riddargränd 4, 506 39 Borås

Tel: 033-41 87 20 el. 10 23 20

Fax: 033-10 23 20

E-post: jan.svenningsson@boras.mail.telia.com

Jetong för fågelvänner

Bland alla de fina medaljer och jetonger som kommer från Sven Svenssons samlingar finns en enkel och oansenlig jetong (SS nr 10691) som knappast hör till de vanligare. Det är nämligen en jetong från *Samfundet Foglarnes Vänner*. Det datum som står angivet på den är tidigt – 11 april 1875!

Säkert behövde fåglarna vänner under 1800-talet. Fågelfångst var för mycket vanligt i Sverige och avsåg snart sagt alla jaktbara fågelarter samt dessutom diverse småfåglar, s.k. kramsfåglar, såsom lärkor och trastar.

Med tiden insåg många människor att fågelskydd behövdes i syfte att vidmakthålla och i görligaste mån även utveckla landets fågelvärld. Fågla hotades inte enbart av jakt. De mänskliga aktiviteternas framträngande i naturen, den ökade folktheten, det alltmera intensiva jordbruket och skogsskötseln tillsammans med utdikningar störde de naturliga häckningsplatserna.

Ett sätt att skydda naturen var naturligtvis skapandet av nationalparker. I Sverige gavs det första uppslaget till naturskydd 1877 genom P.H. Säve, som framhöll behovet av en "lag mellan människan och djuren".

Det skulle dock dröja till 1909 innan Svenska Naturskyddsföreningen stiftades. År 1899 hade en *Förening för skyddande av Måkläppens fågelfauna* skapats. Men först av dem alla var alltså *Samfundet Foglarnes Vänner*. Tyvärr saknar författaren till denna artikel upplysningar om just S.F.W. Kanske var det en förening som var mycket lokal och som mest bestod av några borgarfröknar, prästen, handlaren och skolläraren. Vem vet? Hur som helst finns i alla fall föreningens jetong kvar som ett blankt minne.

Samfundet Foglarnes Vänner's Jetong.

Foto: Jan Eve Olsson, KMK.

Jetongen som är av vitmetall, är tillverkad hos C.C. Sporrang & Co. i Stockholm. Den mäter 39 mm i diameter. På åtsidans mittparti finns initialerna S.F.W. utskrivna i en stil som vanligen kallas "Old English" Ovanför dessa bokstäver sitter en fågel på en gren, kanske en gök. Under initialerna finns ett datum: 18 1/4 75. Omskriften lyder: WI LOFVA PÅ HEDER OCH TRO, ATT SKYDDA FOGLAR OCH DESS BO. Nederst finns en liten blomma.

I Jetongens överkant finns ett borrat hål. Tanken var kanske att ägaren av jetongen skulle bära den till allmän beskådan. I så fall troligen endast i samband med föreningsmöten. På fransidan finns Sporrangs äldre firmamärke.

Kungl. Myntkabinettet på data

För ett par år sen startade kulturdepartementet projektet SESAM. Syftet var att museer och arkiv skulle få möjlighet att inventera och konservera sina samlingar samtidigt som arbetslösa akademiker skulle beredas arbetstillfälle. De olika museerna och arkiven fick ansöka om pengar till projekt de själva definierat utifrån sina behov. Kungl. Myntkabinettet fick 1 miljon kronor och kunde därigenom anställa tre personer (Ulrika Bornestaf, Richard Kellgren och Nanouschka Myberg) under ett års tid. Projektledare blev Eva Wiséhn.

För Kungl. Myntkabinettet var behoven följande:

1. "Utglesning" av samlingarna.
2. Numrering och etikettering av skåp och lådor i de nya valven på KMK.
3. Dataregistrering och fotografering (digitalt) av samlingarna.
4. Byte av gamla myntpåsar mot nya (syrafria).

Praktiskt genomförande av projektet

Den första delen av projektet (utglesning, numrering och etikettering) Krävde noggrann planering och tog ganska lång tid.

Sedan lång tid tillbaka har det funnits tankar på hur man skall registrera samlingarna. De första förslagen vad gäller dataregistrering går tillbaka till 80-talet. Det är dock först nu som de reella möjligheterna finns med billigare datorer samt bättre och billigare programvaror.

KMK:s samlingar består av drygt 500 000 föremål, t ex mynt, medaljer, polletter och myntfynd. Det blev därför nödvändigt med en prioritering. Valet föll på mynten i den svenska systematiska samlingen samt delar av den romerska myntsamlingen.

Efter framtagande av en lämplig tabellstruktur inleddes registreringen under oktober månad 1997.

Alla mynt vägs och kontrolleras. Därefter får varje enskilt mynt ett unikt id-nummer. Relevanta uppgifter på myntlapparna införs i systemet. I vissa fall sker även kompletteringar från referenslitteratur.

Byte av myntpåsar i fyndsamlingen sker successivt. Målet är att klara av fynden från den senaste tjuvårsperioden.

HÅKAN WESTERLUND

MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Spec. sedlar

Betalar bra för sedlar före 1930

Vasagatan 42

111 20 STOCKHOLM

TEL 08-411 08 07

IW

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmärken

Öppettider

Vardagar 10.00 – 18.00

Lördagar 10.00 – 14.00

Regeringsgatan 6

111 53 Stockholm

Tel. 08-411 50 81

Fax. 08-411 52 23

Strandbergs Mynthandel AB

&

Aktiesamlaren AB

köper och säljer

Mynt, sedlar, medaljer, ordnar

Gamla aktiebrev, äldre handlingar m.m.

Arsenalsgatan 8C, Box 7377

103 91 Stockholm

Tel: 08-611 01 10, 611 58 20

Fax: 08-611 32 95

I tabellen över mynten ingår information om själva myntet, referens, proveniens och placering. Förutom dessa fält kan man även se den digitala bilden av åt- och frånsidan. Avsikten var först att bilderna skulle tas med digital kamera. I stället valdes vanlig flatbäddsscanner. Detta gör det möjligt att ta bilder med upp till trettio mynt åt gången. Bilderna "klippas" sedan ned i programmet paintshop. Varje enskild myntbild får namn efter myntets id-nummer. Det finns även ett större fritextfält för kommentarer.

Hur ska databasen användas?

Databasen har tillkommit huvudsakligen för KMK:s egen personal men kommer också att kunna utnyttjas av gästforskare. Kanske kommer utvalda delar av materialet att presenteras på KMK:s hemsida. Det är emellertid ett projekt som inte prioriteras i dagsläget.

I framtiden kommer det att gå fortare att söka efter specifika uppgifter och forskningsarbeten kommer att underlättas genom databasens sökmöjligheter.

Resultatet av SESAM-projektet på KMK

Trots utglesningen finns det idag utrymme för expansion i de nya valven.

Numrering och etikettering är genomförd så långt som möjligt. Vissa kompletteringar kommer att behöva göras.

Registreringen av den svenska systematiska samlingen rör sig hitills om ca 20 000 mynt och omkring 35 000 digitala bilder. Därutöver har ca 1300 mynt från romerska republik, ca 4500 från romersk kejsartid, 500 nordiska och 1700 danska mynt registrerats tillsammans med digitala bilder. Vid projektets slut bör ca 30 000 mynt vara inregistrerade i databasen.

För att möjliggöra att alla antikvarier skall kunna använda databasen simulant har vi uppgraderat databasen till en sk Client/Server-databas. Dessutom har vi förberett tabeller och formulär för KMK:s övriga samlingar, tex medaljer, polletter, sedlar och sparbössor.

Egentligen skulle projektet avslutas 30 juni 1998. Vid den tidpunkten fanns det dock en summa av projekt-pengar kvar. Kungl. Myntkabinettet kunde därför anhålla hos kulturdepartementet om en förlängning av

Från vänster ses Ulrika Bornestaf, Richard Kjellgren, Nanouschka Myrberg, KMK:s SESAM-anställda.

Ur KMK:s databas.

projektet. Anhållan bifölls och projektet fortgår därför till 15 november 1998.

Självklart kommer projektet att fortsätta även efter detta datum men i andra former, när den fast anställda staben tar över stafettpipen från de SESAM-anställda.

Ulrika Bornestaf
& Richard Kjellgren

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppgiv samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel och fax 046-14 43 69

Myntverket för hundra år sedan

År 1898 hade en stockholmstidning en artikel som berättade om Myntverket som då låg på Kungsholmen i Stockholm. Artikeln innehåller självklart en del felaktigheter – främst när det gäller myntens historia under antiken och Sverige under Olof Skötkonungs tid. Men, själva besöket i Myntverket har fortfarande en uppriskande omedelbarhet. Tyvärr är inte artikeln signerad. Artikeln ingår i Wedbergs klippsamling (ATA).

Mynt och myntverket

Vid hvilken tidpunkt mynt för första gången uppträdde på världsmarknaden är svårt att säga. I engelska myntverkets samlingar finnas kinesiska mynts som sägas datera sig från Vaons tid, d. v. s. 2 000 år före vår kristna tideräknings början. Det tyckes dock ha dröjt ganska länge innan andra folk kommit sig för att imitera det himmelska rikets städse praktiska söner, ty först omkring år 700 f. K. började mynt präglas äfven på andra håll, och då ännu i Asien, hos de lydiska konungarne. De gingo likväl snart öfver Hellesponton och redan år 500 f. Kr. var mynttillverkningen utbredd öfver de flesta af dåtidens kulturländer.

Men Östersjön var bredare än Hellesponton. I Sverige torde inga mynt slagits före 800-talet, då möjligen embryot till vårt myntverk låg på Björkö i det gamla Birka. Detta är dock endast ett antagande, baserat på fyndet af gamla mynt därstädes, hvilka möjligen ha präglats på platsen. Olof Skötkonung blef den monark som historien tillskrifver äran af att ha reglerat vårt myntväsen. Han inkallade myntmästare från England, och Sigtuna blef den plats, från hvilken de små magiska metallstyckena sedan utgingo. Under medeltiden härskade oreda i mynttillverkningen som i mycket annat, och ända till Gustaf III:s dagar bedrefs denna tämligen oregelbundet. Men tjugarskungen visste att ikläda rikets förhållanden ej blott skönhets högtidsskrud utan äfven ordningens hvardagsdräkt, och äfven myntverket fick god af detta. En särskild myntmästare tillsattes för att under räknekammarens öfersinseende handhafva bestyret med myntningen. Denna har sedan tjänat under olika herrar. Riksbanken, Kammarkollegium, Bergskollegium och Statskontoret hafva aflöst hvarandra tills spiran 1876 lades i Finansdeparte-

mentets händer, där den ännu hvilat.

Äfven i yttre afseende har myntverket haft en orolig tillvaro. Från Myntholmen, d. v. s. platsen där Nationalmuseum nu står, flyttades det på 1600-talet till Gråmunkeholmen, nuvarande Riddarholmen, från Riddarholmen till Helgeandsholmen. Därifrån förjagades det af hofstallet till nuvarande kanslihuset och hamnade slutligen år 1849 å Richard Owens stora tomt vid hörnet af Handverkaregatan och Owen-gatan på Kungsholmen, dit vi nu bedja läsaren vara oss följaktigt på ett kort besök.

Ett lätt slag med ringen i portklappens lejongap och den tunga porten öppnar sig. Framför oss ligger en gård med mjuka gräsmattor och brokiga blomsterrabatter, skuggad af ärevördiga träd, genom hvilkas guldade kronor höstsolen silar sig. Vi gå tvärs öfver gården mot huset i dess midt, den låga H-formiga byggnad med stora gallerförsedda fönster inom hvilken millioner slumra och gifvas lif. Dörrarne stå öppna och intet varnande "Obehöriga äga ej tillträde" säger oss att vi stå på en plats där en viss vördnad för världens allsmäktige härskare, penningen, borde fylla våra själar. Endast en väldig järmbeslagen järnkista i den hälfdä hallen bär vittne om att här förvaras stora rikedomar.

— Tar myntdirektören emot?

— Ja, var så god och dröj ett ögonblick.

Jag ser mig omkring i det stora rummet, som trots de höga fönstren gör ett mörkt intryck. Ett stort skrifbord med tunga böcker och ett fat ett glänsande legeringsprof, en väldig väg på ena sidan af rummet, vördnadsvärda kassaskåp och skinnklädda stolar, ett kontrollur i ena hörnet och massiva järmdörrar med konstriska lås som föra till kassahalfven göra det till ett ovanligt hemtrefligt ämbetsrum. Genom en dörr skymtar en stor bronsmedaljong på en ljus vägg öfver en gammaldags soffa. Där inne är direktörens arbetsrum med laboratoriet innanför. Där står den fina vågen som slår för en silkespappersremsa en half millimeter lång och en tjugondels millimeter bred. Och i ett skåp där ligger på blå sammet en utsökt samling gamla och nya mynt och medaljer, från de tunna silfverplåtarna med Olof Skötkonungs stämpel till de blänkande

guldmynten präglade för helt kort tid sedan, från de tunga kopparmedaljerna med svunna seklers konungar i bröstbild till de matta sifverstyckena, där franske mästare framtrölat smidiga kvinnogestalter eller Lea Ahlborn och prof. Lindberg svenske monarker och statsmän.

Mina funderingar afbrytas plötsligt. Framför mig står direktören, som med största beredvillighet bifaller min begäran att få göra en vandring genom myntverket, och vi gifva oss ästad.

Beväpnade med ett ljus intränga vi först i hvalfvet där metallerna hvila. Där glimma guld- och silfvertackor på låga hyllor och där ligga slagna mynt i stora säckar. De äro tunga, de glänsande plansarne, så tunga att man känner föga lust att för deras skull öfverträda sjunde budet trots den magiska glans de få i det flämtande ljusskenet. Och femhundra enkronor i en påse är heller ingen lätt börda. Sex millioner i omyntadt guld ligger där på trenne oansenliga hyllor och silfver påsarne på golfvet representera en hel förmögenhet.

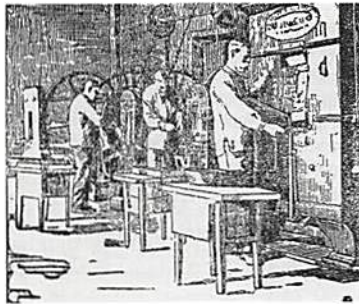
Hade hvalfvet där de osmälta tackorna lågo liknat bergakungens innersta skattkammrar syntes det rum vi därifrån kommo till vara hans verkstad. Där flammade i en stor ugn en väldig koleld och i en grafitdegel glödde som i en häkkittel en sjudandee guldglänsande massa. Violetta och grönskimrande lågor dansa en Brocksbergsdans öfver kitteln hvarje gång locket aflyftes och massan omröres. Vid sidan af ugnen står bergakungen själf, en väldig, groflemman gestalt med hår och skägg som gränat i mammons tjänst och med ofantliga handskar på händerna, som hålla den långa stafven, med hvilken han då och då rör om i den bubblande kitteln. Flere män komma till, alla beväpnade med de ofantliga handskarne och grafitklädda järnskopor på långa stänger. Ett prof uttages. En af männen sticker sin långa skopa ned i häkkoket, en glödande rännil gjutes i ett kärl med kallt vatten, och efter ett par minuter ligga guldskimrande korn på kärlets botten. De analyseras och befinnas tillfredsställande. Massan är färdig; gjutningen kan begynna.

Locket aflyftes. En huf fälles ned kring kitteln för att mildra hettan för de kringstående. Skoporna stickas ned en efter annan i den glödande

massan, bäras försiktigt öfver golfvet och deras lysande innehåll tömmes långsamt ned i den svarta kokillerna. Det glöder och flamar för hvarje droppe, och gröna lågor dansa öfver de håliga tackjärnsplattorna, som stå sammanbundna af en järnram, och i hvilka silfret snart stelnar. Snart öro alla kokillerna fyllda och tenarne skramlade. Då löses ramen som sammanhåller deras fångsel, och en efter en falla de skimrande tenarne skramlande på det refflade jämgolfvet. De samlas upp i en stor glänsande hög, och vi följa dem vidare på deras väg från smältrummet.

Den bär till valsverket. Där gå tenarne först upprepade gånger genom de grofva valsarna, under hvilken operation de flera gånger glödgas för att blifva mera tänjbara. Vi se dem bli tunnare och tunnare, längre och längre, tills de likna långa blanka fjädrar som lätt bukta sig. Sedan löpa de genom de fina valsarna, som äro så noggrant reglerade att tusendelar af millimeter där kunna beräknas. Att detta ej är öfverflödig försiktighet bevisas af den omständigheten att en variation på 0,003 mm i tjockleken hos en tiokrona är mer än hvad som behöfs för att gifva denna en vikt utöfver gränserna för det lagliga remediet. Ur de nu tunna tenarne klippas sedan med en maskin de runda plattorna som sedan bilda mynten. De smärre skiljemynten klippas fyra och fyra medan tenen automatiskt föres under stansen. Till de större användes en mans intelligens i stället för automater, och de falla endast ett och ett i sänder under stansens hugg.

Sedan de formats till plattor börjar så att säga myntens personliga lif. Först underkastas de, liksom alla nyfödda, en noggrann besiktning, och våra förfäders barbariska sed att förkasta alla dem som ledo af något fel eller lyte tillämpas i all sin stänghet. Hvarje platta som har att uppvisa någon ojämnhet eller spricka, förvi-

Myntprägling.

sas till skrotlådan och måste genomgå en reinkarnation, d. v. s. ånyo nedsmältas i grafitdegeln innan hon befinner värdig att gå vidare i utveckling.

Denna för de fullgoda plattorna till de automatiska vägarne, dessa sinnerika apparater som, två till antalet, göra 10 mans arbete med en aldrig svikande noggrannhet. De äro också känsliga som hade de 10 mans nerver, dessa vågmaskiner. Här genomgå plattorna en ny skärseid. De som är för lätta dömas oblidkeligt att dela skrotets öde, de till myntning användbara läggas afsiden och de, som äro för tunga få passera under en automatisk hyffel, som borttager hvad de ha i öfvervikt, hvarpå de förernas med dem som vid vägningen befunnits vara hvarken för lätta eller för tunga. Genom de automatiska vägarne passera 60 plattor i minuten, d. v. s. 3.600 i timmen.

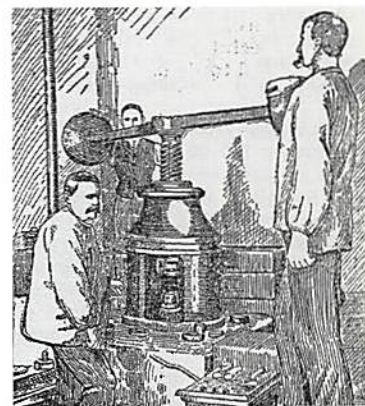
Silfverplattorna underkastas sedan ett svafvelsyrebad för att blifva rena och blanka. Det rasslar och skramlar i det stora kärlet där alla de små silfverstyckena, som sedan skola gå ut i världen och sprida ondt och godt, rullars i det skarpa badet. Guldplattorna bada i vinstenlösning och bronsplattorna i en kopparsaltlösning för att erhålla den bruna färgen, som bronsmynten skola hafva på det de icke må förväxlas med guldmynt. Samtliga plattor passera sedan, efter torkning och justering, en maskin, där de uppstukas i kanterna, och sedan äro de mogna för "the finishing touch" som skall berättiga dem att gå ut i världen och spela sin roll i den stora kampen för tillvaron.

Den sista proceduren undergå de i prägelmaskinen, som likt de flesta myntslående maskinerna arbetar automatiskt. 60 myntämnen i minuten löpa genom en lång ränna ett och ett ned mellan stålstämplarne, få sin prägel å båda sidorna, medan de af en ring hindras från att utpressas åt sidorna, och nedkastas af maskinen i

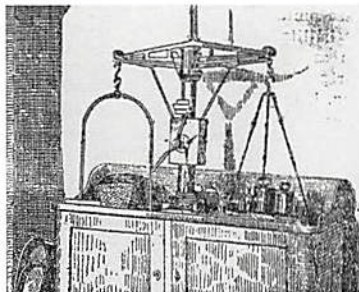
en under denna stående låda, nu ändtligen iklädda den dräkt i hvilken vi äro vana att se dem. De måste dock ännu en gång undergå vägningar och en synnerligen noggrann afsyning, vid hvilken de mynt hvilkas klang tyder på, att de äro spruckna och de, som trots all försiktighet ännu befinnas för lätta, drabbas af det öde de så länge undgått – skrotlådan.

Det åter som lyckligt genomgått Purgatorios alla skiftande pröfningar uppräknas i påsar som få hvila i kassahalfven till dess krafvet på klingande mynt kallar dem ut ur dessas hägn.

Inom samma område som Myntverket och tillhörande detsamma ligger en annan byggnad som väl förtjänar ett besök. Det är ett gammalt tvåvåningshus med brutet tak och landtlig prägel. Där är inrymdt myntgravörens atelier och därifrån ha utgått ej allenast alla myntstämplar utan äfven största delen af stämplarne till de vackra minnespenningar och medaljer, som präglats vid Myntverket. Där inne ha de modellerats i vax i stort format, sedan gjutits i gips och järn tills transportören fått gifva dem den rätta storleken, till hvilket ofta åtgått veckor, och mjuka stålstycken i sig upptagit de negativa intrycken, som sedan stålet härdats gör det till stämplar. Mynt- och medaljgravörens atelier är ett ljus och luftigt rum, där skulpturer och medaljonger öfverallt pryda väggarne. Och därifrån utgå lika många konstverk, som från mängden annan atelier, om vi än sällan, då vi känna myntstyckena rulla mellan våra fingrar: reflektera öfver deras yttre gestalt, blott de ha den färg vi åstunda och förmåga att förskaffa oss hvad vi behöfva eller önska.

Medaljprägling.

Vågen

Men det är blott stämplarne som utgå från ateliern. För att se medaljerna från jämna metallplattor förvandlas till de konstverk vi känna under detta namn få vi återvända till myntverket, där präglingen försiggår. Vi finna där, att ungefär samma procedur användes för medaljernas framställning som för myntfabrikationen. Men till följd af den högre reliefen på medaljerna erhålla dessa icke såsom mynten sin prägel genom ett enda slag, utan sedan plattan inlagts mellan stämplarne får hon medelst en väldig skruvpress en mängd sådana; dessa få dock icke följa omedelbart efter hvarandra, ty är medaljen stor måste den mellan slagen glödgas upprepade gånger för att blifva mera mottaglig för intryck

af stämplarne. Tillägga vi att medaljen efter hvarje slag äfven måste filas, tvättas och borstas, och att den slutligen efter präglingen, måste undergå behandling med sandbläster för att erhålla en jämn matt yta, oxidering eller bronsering m. m., så ser man att ett metallstycke måste undergå rätt många operationer innan det är värdigt som medalj hufvudsaken minnet af märkliga tilldragelser eller ryktbara män.

Hitills har för medaljers prägling handkraft varit tillräcklig, då svängpressar med stora kulor användts; nu har man dock, tack vare sekelslutets begärelse att se sina dåd förevigade och den till följd däraf ökade medaljtillverkningen, från gallernas land, där medaljpräglingsmaskinen står

högst, införskrifvit en större medaljpress för ångkraft, hvilken vid vårt besök var under uppsättning.

Vår upptäcktsresa är slut. Vi ha följt mynt och medaljer i deras utveckling från ohandterliga metalltackor till de små runda gula hvita och bronsfärgade tingingar vi alla eftersträva att ha så mycket som möjligt af i våra fickor. Vi trycka tjänstemännens händer med ett tack för den välvilja hvarmed de låtit oss ta del af allt, gå ännu en gång öfver den skuggiga gården, i hvars almar leker en sista solstråle, och lämna, rikare på erfarenhet, fastän ej på mynt, det ärevärdiga byggnadskomplexet vid Handverkaregatan, öfver hvars sirliga gallerport i förgylld skrift läses: *Kongl. Myntet.* □

En bild från den tyska inflationen

För mycket pengar kan faktiskt vålla en hel del bekymmer. Mannen bakom kassan i en tysk mataffär tycks ha fått problem. Han har visserligen en kassaapparat, men hur skall han få plats med alla sedlar som ligger i en stor trälåda Pengahanteringen i butikerna måste ha varit helt hopplös under 1920-talets första år. □

Aktiegalleriet

Behöver fler gamla
aktiebrev
Ring gärna om ni har
något att sälja

Tel. 035-21 12 87
Mobil. 070-482 24 52

»De där, att di har statsskuld, de begriper ja inte.
För när di har sänt där möntverk di kallart, då måtte
li fell kunna göra penga så möcke di vell.»

NUMISMATISK FORSKNING

COMMENTATIONES DE NUMMIS SAECULORUM IX-XI
IN SUECIA REPERTIS. NOVA SERIES.

1. Kenneth Jonsson, *The New Era. The Reformation of the late Anglo-Saxon Coinage*. 1987. Pris: 325:-
2. Inger Hammarberg, Brita Malmer and Torun Zachrisson, *Byzantine Coins Found in Sweden*. 1989. Pris: 225:-
4. Brita Malmer, *The Sigtuna Coinage c. 995 - 1005*. 1989. Pris: 225:-
6. Kenneth Jonsson and Brita Malmer (eds.), *Sigtuna Papers. Proceedings of the Sigtuna Symposium on Viking-Age Coinage 1 - 4 June 1989*. 1990. Pris: 350:-
7. Gert Hatz, Vera Hatz, Ulrich Zwicker, Noel und Zofia Gale, *Otto-Adelheid-Pfennige. Untersuchungen zu Münzen des 10/11. Jahr hunderts*. 1991. Pris: 225:-
9. Brita Malmer, *The Anglo-Scandinavian Coinage c. 995 - 1020*. 1997. Pris: 850:-

CORPUS NUMMORUM SAECULORUM IX - XI
QUI IN SUECIA REPERTI SUNT

1.1	Gotland	Akebäck - Atlingbo	Pris: 150:-
1.2	Gotland	Bäl - Buttle	260:-
1.3	Gotland	Dalhem - Etelhem	300:-
1.4	Gotland	Fardhem - Fröjel	260:-
3.1	Skåne	Åhus - Gröby	235:-
3.4	Skåne	Maglarp - Ystad	250:-
8.1	Östergötland	Ålvestad - Viby	175:-
16.1	Dalarna	Falun - Rättvik	90:-

STOCKHOLM STUDIES IN NUMISMATICS

1. Ivar Leimus, *Das Münzwesen Livlands im 16. Jahrhundert*. 1995. Pris: 200:-

Beställningar: (OBS !Porto tillkommer)

NUMISMATISKA FORSKNINGSGRUPPEN

Bollhusgränd 1B 111 31 Stockholm

Tel: 08 - 674 77 50

Polletter till salu

Gbg Nya Ångslup 5 ö. NM.XII:36.33	1+	125:-
Höganäs stenkol: gruvkorg(II Sti.76.8	G.1	300:-
Kristinehamn Ångslup 15 ö. NM.XII:10.15	01	125:-
Nissafors Jäm. 11 Tr.Kohl, Sti.99.8	1+	350:-
Sala Silver: 1 lass wash 1674-81, Sti.126.24	1+	950:-
Ångslup. Föreningen 6 ö. Sti.227.29	1+	125:-
Sth.Norra Omnibus, Sti.221.8	1+	125:-
Ladugårdslandets Omnibus, Sti.222.10	1+	150:-
Trollhätte kanal:1 kanna dricka, Sti.189.3	1+	350:-

Sedlar till salu

2 Rdr riksgälds 1795, SS.125	(1)	1.200:-
10 kopparskillingar 1804, SS.2	1+	450:-
6.67 Rdr B:co 1852, SS.28	1/1+	2.500:-
100 kronor 1917, SS.28	1	1.200:-
Gotland 10 kr 1893 makul, P.9	(1)	1.350:-
Göteborg 10 Rdr 1868 RR, P.17	1+	4.500:-
Kalmar 10 kr 1894 R, P.11	1/1+	2.500:-
Norrköping 10 kr 1887, R, P.16	1+	3.500:-
Örebro 5 Rdr 1857 RRR, P.13	(1/1)	1.850:-

Vi utger lagerlistor

HB MYNTINVEST CORONA

Ö. STORGATAN 20

611 34 NYKÖPING

TEL. 0155-28 63 25

FAX. 0155-28 63 25

Nytt om böcker – recensioner

Merit Laine: En Minerva för vår Nord. Lovisa Ulrika som samlare, uppdragsgivare och byggherre. Bjärnum 1998, 304 sidor, illustrerad med färg- och svartvita bilder, ISBN 91-628-2915-7. Akademisk avhandling framlagd vid Uppsala universitet 1998.

Drottning Lovisa Ulrika tycks alltid förbli aktuell. Inom numismatiken kommer hon alltid att ihågkommas för den mynt- och medaljsamling som hon köpt från Carl Gustaf Tessin. Självklart tänker vi då också på det myntkabinett som hon skapade i Drottningholms slott och de fina medaljskåp som tillverkades av Lorentz Nordin och dennes anställda: Christian Gothart Willkom och Christoff Tietze.

Länge var Olof Jägerskiölds bok om Lovisa Ulrika (1945) den enda lättillgängliga källan, men nu har Merit Laine skrivit en intressant och vacker avhandling om drottningen.

I Laines avhandling slås det självklart fast att Lovisa Ulrika var en av de mest framträdande gestalterna i det frihetstida Sveriges politiska, konstnärliga och litterära liv. Med hennes namn förknippas flera av våra främsta arkitektoniska minnesmärken från 1700-talet. I avhandlingen beskrivs hennes verksamhet som samlare, uppdragsgivare och byggherre. Boken presenterar också ny forskning om de kungliga slotten och deras trädgårdar, där framförallt Drottningholm står i centrum. I en bilaga behandlas rum för rum de inredningar Lovisa Ulrika lät göra för sig och sin familj på Stockholms, Drottningholms (t ex myntkabinettet), Fredrikshovs och Svartsjö slott. Beskrivningarna baseras främst på samtida källmaterial som boupptäckningar och räkningar. På så sätt åskådliggörs interiörer som idag i många fall är helt försvunna eller starkt förändrade.

Uppgifter av numismatiskt intresse förekommer här och där i hela avhandlingen, men främst är det kapitlet "Samlingar och beställningar" som tilldrar sig mitt intresse.

IW

BÖCKER KÖPES OCH SÄLJES!

- Lista på numismatisk litteratur kan erhållas.

Besöksadress: Tegnérsgatan 14
Torsdagar kl. 15.00-18.00

BOK & ANTIK AB

Box 6078, 187 06 Täby.
08-510 128 18

Sammlung Köhler-Osbahr, Bd. V/1. Byzantinische Münzen und ihr Umfeld. Red. Ralf Althoff. Utg. av Stadt Duisburg, Duisburg 1998. ISBN 3-89279-541-X. Pris 45 DM. Beställs från Kultur- und Stadthistorisches Museum, Duisburg. Katalogen är på 212 sidor plus en planschdel på 53 sidor.

Kultur- und Stadthistorisches Museum i Duisburg har utkommit med ännu en katalog över Köhler-Osbahr-samlingen. Den systematiska bearbetningen och publiceringen av de numismatiska föremålen i samlingen påbörjades 1993. Tidigare har fyra kataloger utkommit, Band II/1-3 över de afrikanska och asiatiska mynten samt de premonetära betalningsmedlen i samlingen (se rec SNT 2/95) och band IV över de romerska mynten (se SNT 6/97).

Den nu utkomna katalogen ansluter sig till katalogen över de romerska mynten och utgör därmed den sista delen av katalogerna över samlingens antika mynt. Ytterligare två kataloger, Band V/2 och V/3, kommer att utges.

I den nu utkomna katalogen, *Byzantinische Münzen und ihr Umfeld*, presenteras de bysantinska mynten traditionellt vetenskapligt, vilket gör att både forskare och samlare får fylliga uppgifter för fortsatt och djupare forskning om varje enskilt mynt. Katalogen är uppdelad i 3 kapitel, Bysantinska riket, Östgoterna och Vandalerna.

Mynten beskrivs efter kejsare, myntort och valör. Varje mynt beskrivs med uppgift om metall, vikt, diameter, beskrivning av å- och fränsidor, datering, inventarienummer samt litteraturreferenser.

Katalogen är traditionellt utförd. Planscherna består av endast två färgplanscher och resten svartvita bilder. För studium och som referensverk kompletterar denna katalog de "gamla" standardverken. Med förväntan ser vi fram emot de kommande katalogerna.

EW

Morten Eske Mortensen: Dansk-Norsk Myntpris-Årbok 1997/98. 12.000 aukstionspriser på mynter fra Danmark 1448-1997, Trankebar 1620-1845, Slesvig-Holsten 1514-1864, Dansk Vest India 1740-1917, danske konger i Sverige 1449-1565, Norge 1483-1814-1997. Auktionsforlaget, Oslo 1998, rev. og udvidede udgave, ISBN 82-91705-05-4, 379 + (52) sider, indbundet. Pris i Sverige: 440 sv. kr. incl. forsendelse. Bestilles fra monthandlerne eller Grelbers Forlagsekspedition, Drejogade 26 F 501, DK-2100 København Ø (svenskt postgirokonton: 83 72 90-6).

Så kom 2. udgave i serien om hammerslagspriser på offentlige auktioner over danske og norske mønter i årene 1996 og 1997.

Førsteudgaven 1995/1996 omhandler 34 auktioner med 7.000 priser, og andeudgaven 1997/1998 omhandler 46 auktioner med 12.000 priser. Det giver i alt 80 auktioner og 19.000 priser! Priser fra virkeligheden! Jo flere udgaver der kommer, jo mere uundværlig bliver årbøgerne for både handlede, klubber og prisbevidste samlere, for her kan man på ingen tid danne sig et indtryk af, i hvilket prisleje en given mønt bliver betalt.

Føruden danske og norske mønter medtager årbogen også mønter fra de danske konger i Sverige, kolonierne i Vestindien og Nordatlanten samt besiddelser i Nordtyskland. Nyt er privatmønter fra kolonierne og Norge efter afståelsen i 1814.

Forfatterens omhu og perfektionisme for at få så mange detaljer som muligt med er imponerende, og det afspejler sig tydeligt, når han – bortset fra en ledelinje med årstal, mønt, oplag og møntsted – i kun en linje får plads til aukstionsfirma med dato og aukstionsnummer, møntens kvalitet, vurdering/mindstpris, hammer-slag og pris med provision. Danske, norske, finske, svenske og tyske aukstionspriser er omregnet til danske kroner for danske mønter, mens priser på norske mønter er omregnet til norske kroner. I øvrigt er der en tabel, som på aukstionsdagen viser dagskurserne på fem andre landes valutaer.

Med den lille og ret ensartede skrift kunne det i førsteudgaven være lidt besværligt at finde frem til en given mønt. Det er i den ny årbog taklet let og elegant ved i kolumne titlen at tilføje land/område og regent, og straks ved man nu, hvor man er.

Nyt i årbogen er desuden – og det er et plus – artikler med trends og highlights fra aukstionsmarkedet. Der rundes af med et halvt hundrede sider med annoncer, der foruden at vejlede, inspirere og skabe kontakter bekkræfter, at der er et behov for en årbog af denne slags.

Niels Ejgil Stampe,
Odense

Norge

Ett nytt 5-kronorsmynt började gälla den 15 september 1998 i Norge.

Myntet visar på åtsidan St. Olavs ordens storkorskedja med ordens-tecken. Omskrift KONGERIKET NOREG. På var sida om ordens-tecknet Den Kongelige Mynts märke, hammare och bergsjärn, samt myntdirektören Jan Erik Johansens märke, JEJ. På fränsidan syns ornamentik inspirerad av akantusplantans blad, i den norska träskäraren Ole Moenes (1839-1908) stil med smala band mellan bladen. Över motivet valören 5, under präglingsåret och KRONER. Till höger om ornamentiken formgivaren Ingrid Austlid Rises signatur IAR. Räfflad rand.

Diameter 26,0 mm
Centralt hål 4,4+/-0,25 mm
Tjocklek 2,0 mm
Vikt 7,85 g
Legering 75% Cu, 25% Ni

Först med euron

Det är självklart, att det kommer att behövas en oerhörd mängd mynt när euron och dess delar börjar växlas ut år 2002 – även om användningen av mynt och sedlar stadigt minskar till förmån för elektroniska överföringar. Frankrike blev först på plan. Finansministern Dominique Strauss-Kahn var på plats vid det franska myntverket i Pessac (nära Bordeaux) när maskinen satte igång i början av maj och spottade fram de första euro-

mynten. Det var bara knappt tio dagar efter det att EU:s ledare med möda nått sin uppgörelse om euron och befattningen som chef för den europeiska centralbanken.

"Det är den första euron i Frankrike och i Europa", sade finansministern förnöjt. Man räknar med att enbart Frankrike skall ha 7.6 miljarder mynt i kassorna att släppa ut på vintern 2002, då franc- och centimesmynten börjar dras in. Hur många blir det i övriga stater? Och Sverige...

**Kungl.
Myntkabinettet**
Slottsbacken 6

Vitterhetsakademiens biblioteks
numismatiska boksamling

Torsdagar kl. 13-16

Bibliotekarie Carina Bergman
tel. 08-5195 5323

Svenska och skandinaviska mynt och sedlar.
Stor sortering av utländska jubileumsmynt, årsset samt småmynt.
Euro-utgåvor, polletter och medaljer.
Prislistor gratis.

NORRTÄLJE MYNTHANDEL

Box 4, 761 21 Norrtälje
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

INTERNETADRESS:
<http://www.nmh-mynt.a.se/index.htm>

Efterlyses

5 riksdalersedel,
Skånes Enskilda Bank.
Föremål 1866.

Nils Olof Yman
Hjortvägen 12 • 746 35 Bålsta
Tel. 0171-59144

Auktioner

November:

- 7-8 Stockholm,
B. Ahlström Mynthandel AB
- 12 Madrid, Vico
- 12-14 Baltimore, Bowers & Merena
- 13 Zürich, Hess-Divo
- 16-17 Hilversum, Laurens Schulman
- 18 London, Spink
- 18-19 Sydney, Noble
- 19 München,
Giessener Münzhandlung, Ancients
- 20 München,
Giessener Münzhandlung, General
- 21 Hong Kong, Spink
- 23 München, Lanz, Ancients
- 24 München, Lanz, General
- 25-27 München, Hirsch

December:

- 3 New York, Vecchi/M&M/Baldwin
- 5 Stockholm, Numismatiska Föreningen
- 10-12 Mannheim, Kurpfälz Münzhandlung
- 12 Bruxelles, Elsen
- 12 Helsingfors, Holmasto
- 15 London, Spink

Februari 1999:

- 5 London, Vecchi
- 13 Long Beach, Ponterio
- 24-27 München, Hirsch

Läsekreten

Papperspolletter med dunkel bakgrund

Kurt Hallström, Malmö, har tillfört en del kunskap om de polletter som beskrevs i nr 5/98 s 120 av Ian Wiséhn. Han skriver till redaktionen att orten Lunnahäja, som fanns på en av polletterna, ligger vid stambanan Malmö-Hässleholm, mellan Sjösala och Hässleholm vid Sandåkra. Han håller också för troligt att Lunnahäja hörde till det närbelägna Hovdala slott, som har givit ut polletter.

Bli medlem i

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Årsavgiften är 200 kr.
Som medlem får Du SNT
automatiskt

Du kan också enbart prenumerera på tidningen
Det kostar endast 150:– per år.

KÖPER SÄLJER VÄRDERAR

Kvalitetsauktioner
två gånger per år

B. AHLSTRÖM MYNTHANDEL AB

Normalmstorg 1, 1tr.
Box 7662 103 94 STOCKHOLM
TEL: 08-10 10 10 FAX: 08-678 77 77

INTERNATIONELLA AUKTIONER

FORTLÖPANDE INLÄMNING
TILL VÅRA 3 ÅRLIGA AUKTIONER

*Du som förut lämnat objekt till oss:
Kom gärna med mer!*

*Du som hittills inte lämnat något:
pröva oss!*

Dina objekt bjuds ut till vår världsomspännande kundkrets, som är intresserad av såväl MYNT som frimärken, brev, häften, vykort, handskrifter och aktiebrev m.m.

Du kan alltid vara säker på att få högsta möjliga priser för Ditt material. Din trygghet är att vi har 80-årig erfarenhet och finner glädje i att hjälpa våra kunder till maximalt resultat. Dödsbon och advokater anlitar ofta oss.

GRATIS RÅDGIVNING!

Ring gärna!

08-678 32 17

FAX 08-678 19 39

MYNTKOMPANIET

Birger Jarlsgatan 8, 3 tr
114 34 STOCKHOLM

*Du som önskar
tillkännage kommande
auktioner eller mässor
i auktionskalendern,
kontakta Frédéric Elfver,
Se redaktionsrutan!*

*Den som spar
när han har,
finner när han söker.*

Föreningsmeddelanden

*inför t. ex. föredrag,
möten
och auktioner
sändes till redaktionen
senast den
1:a i månaden före
utgivning.*

MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96

Box 19507

S-104 32 Stockholm 19

T-Rådmanngatan (uppgång Handelshögskolan)

+ fax 08-673 34 23

*Svenska och utländska mynt, sedlar och
ordnar i stor sortering.*

Öppet: vard. 11-18, lörd. 10-14

SNF:s jubileumsauktion den 5 december 1998

I samband med föreningens 125-årsjubileum den 4-6 december i år, kommer en auktion med dyr-gripar (125 objekt) ur Sven Svenssons samlingar att hållas. Vidare kommer dubletter av föreningens medaljutgåvor att auktioneras samt ett medaljskåp och en rar papperspollett. Objekten kommer att finnas till beskådan i en speciell monter i Kungl. Myntkabinettets entré under hösten.

Boka den 5 december, klockan 16.00!

Auktionen kommer att hållas i Kungl. Myntkabinettets lokaler på Slottsbacken 6 i Stockholm. För att få bjuda på auktionen måste du vara medlem i SNF, eller i någon till Nordisk Numismatisk Union ansluten förening.

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN 1873-1998 – 125 år i numismatikens tjänst!

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 18 företag i tio olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige.

Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

B. Ahlström Mynthandel AB
Norrmalmstorg 1, 1 tr.,
Box 7662, 103 94 STOCKHOLM
Tel. 08-10 10 10, Fax 08-678 77 77

Antikboden
Kyrkogatan 2, 222 22 LUND
Tel. 046-12 99 00

Dala Mynthandel
Trotzgatan 16, Box 307, 791 71 FALUN
Tel. 023-142 50

Karlskrona Mynthandel
Hantverkaregatan 11, 371 35 KARLSKRONA
Tel. 0455-813 73

Kronans Mynt
Västra Hamngatan 6, 411 17 GÖTEBORG
Tel. 031-13 55 81

Rune Larssons Mynthandel
Stora Brogatan 14, Box 98, 503 06 BORÅS
Tel. 033-41 03 15

Lunds Mynthandel
Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel./fax 046-14 43 69

Malmö Mynthandel
Kalendegatan 9, 211 35 MALMÖ
Tel. 040-611 65 44

Myntinvest Corona
Östra Storgatan 20, 611 34 NYKÖPING
Tel./fax 0155-28 63 25

Mynt & Medaljer
Sveavägen 96
Box 195 07, 104 32 STOCKHOLM
Tel./fax 08-673 34 23

Mynthandlarnas Postorder
Båtbyggaregatan 216, 216 42 MALMÖ
Tel. 040-16 05 38

Ulf Nordlinds Mynthandel AB
Karlavägen 46
Box 5132, 102 43 STOCKHOLM
Tel. 08-662 62 61, Fax 08-661 62 13

Norrälje Mynt AB
Box 4, 761 21 NORRTÄLJE
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

J. Pedersen Mynthandel
Norra Strandgatan 30
Box 1320, 251 13 HELSINGBORG
Tel./fax 042-12 25 28

J. Pedersen Mynthandel
Skolgatan 24, 503 33 BORÅS
Tel. 033-41 24 96, Fax 033-41 87 55

Selins Mynthandel
Regeringsgatan 6, 103 27 STOCKHOLM
Tel. 08-411 50 81, Fax 08-411 52 23

Strandbergs Mynthandel
Arsenalsgatan 8 C
Box 7377, 103 91 STOCKHOLM
Tel. 08-611 01 10, Fax 08-611 32 95

Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3, 411 39 GÖTEBORG
Tel./fax 031-20 81 11

Håkan Westerlund Mynthandel
Vasagatan 42, 111 20 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07, Fax 08-21 21 96

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING
Box 19507, 104 32 Stockholm, Tel. 08-673 34 23, Fax 08-673 34 23

Svenska Numismatiska Föreningen 1873-1998

*Jubileumsprogram för
Svenska
Numismatiska Föreningen
4-6 december 1998*

Tillsammans med Kungliga Myntkabinettet – Sveriges Ekonomiska Museum,
högtidlighåller föreningen sitt 125-årsjubileum.

Fredagen den 4 december:

- 15.00 Vernissage. Föreningens jubileumsutställning, "Samlare visar klenoder", invigs.
16.00-19.00 Visning av auktionsobjekten inför lördagens Svensson-auktion
i Lovisa Ulrikas bibliotek.
Kungl. Myntkabinettet har under fredagen förlängt öppethållande till 19.00.

Lördagen den 5 december:

- 10.00 - 16.00 Jubileumsutställningen öppen.
12.00 - 15.00 Visning av auktionsobjekten i Lovisa Ulrikas bibliotek.
13.00 Föredrag av Kolbjørn Skaare i hörsalen. Begränsat deltagarantal,
max 72 personer.
16.00 Auktion med bl.a. 125 objekt ur Sven Svenssons samlingar.
19.30 Jubileumsmiddag på Myntkrogen.

Söndagen den 6 december:

- 10.00 - 16.00 Jubileumsutställningen öppen.
14.30 Föredrag av Lars O. Lagerqvist i hörsalen. Begränsat deltagarantal,
max 72 personer.

Samtliga begivenheter kommer att äga rum i Kungl. Myntkabinettets lokaler på Slottsbacken 6
i Stockholm. Jubileumsutställningen kommer att kunna beskådas t.o.m. den 15 januari 1999.

Jubileumsmiddagen!

Kostnaden för middagen, inkl. kaffe, är 345 kronor. Viner till middagen bjuder föreningen på.

Anmälan till middagen sker senast den 26/11 genom insättning av beloppet
på föreningens postgiro, 15 00 07-3. OBS! Glöm ej att skriva ert namn på talongen.

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN. Banérgatan 17, 115 22 Stockholm
Tel: 08-667 55 98. Fax: 08-667 07 71. Kansliet är bemannat: Onsd.-torsd. 10.00-13.00.
E-post: snf@wineasy.se – Hemsida: <http://www.users.wineasy.se/snf/>